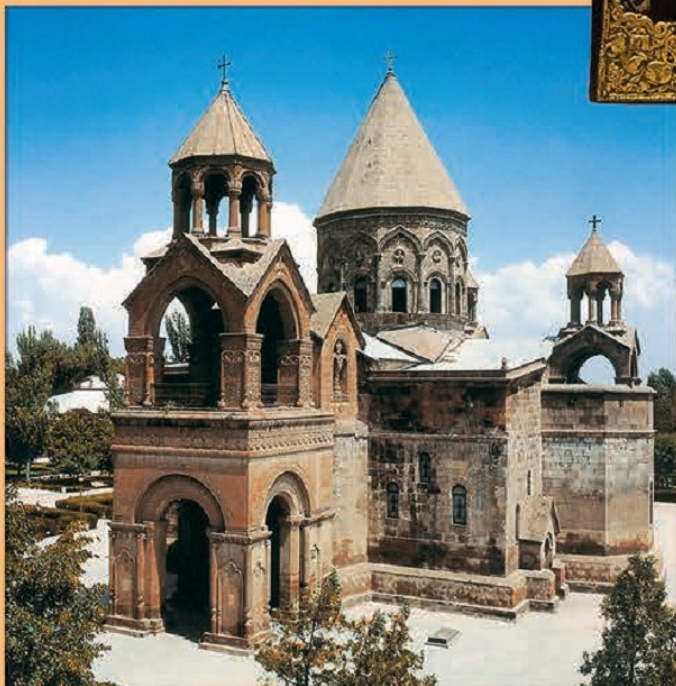

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

5

ՎԱՐԴԱՆ ԵՊՍ. ՆԱՎԱՍԱՐԴՅԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ՂԱՆԴԻԼՅԱՆ,
ԱՇՈՏ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՐՍԱՄՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

5-րդ ԴԱՍԱՐԱՆ

ԵՐԱՇԽԱՎՈՐՎԱԾ Է ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՀՏԴ 373.167.1:27(075.3)

ԳՄԴ 86.37 ց72

Հ 282

Դասագրքի խմբագրական և հեղինակային կազմը

Խմբագիր-հեղինակներ՝

Վարդան Եպիսկոպոս Նավասարդյան

Վ. Ս. Ղանդիլյան. պատմաբան

Ա. Ա. Ղուկասյան. պատմաբան

*Վ. Ռ. Պարսամյան. պատմաբան, մանկավարժական գիտությունների
թեկնածու*

Հայոց եկեղեցու պատմություն: Հանրակրթ. դպր. 5-րդ դաս. դասագիրք
Հ 282 / Վ. Ղանդիլյան և ուրիշներ. - Եր., «Տիգրան Մեծ», 2019. - 96 էջ:

ՀՏԴ 373.167.1:27(075.3)

ԳՄԴ 86.37 ց72

ISBN 978-99941-0-602-8

© Հեղինակային խումբ, 2019

© «Տիգրան Մեծ», 2019

© ԴՏՀՏՀ, 2019 թ.

ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՄԲ՝

A handwritten signature in Armenian script, written in a cursive style. The signature is dark blue or black ink on a light yellow background.

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Միրելի՛ աշակերտներ, դուք սկսում եք ուսանել մի դասընթաց, որը կոչվում է «Հայոց եկեղեցու պատմություն»: Այս դասընթացի միջոցով դուք կժանոթանաք Աստվածաշունչ մատյանին, Հիսուս Քրիստոսի կյանքին ու գործունեությանը, Հայոց եկեղեցու պատմության առավել կարևոր դրվագներին, տոներին ու խորհուրդներին, քրիստոնեական բարոյական արժեքներին:

Հայերը քրիստոնյա ժողովուրդ են

301 թվականին աշխարհում առաջինը հայ ժողովուրդը պետականորեն ընդունեց քրիստոնեությունը:

Մինչ քրիստոնեությունը մեր նախնիները, ինչպես աշխարհի շատ ժողովուրդներ, հեթանոսական կրոնի հետևորդներ էին: Նրանք հավատում և աստված էին համարում Հայկին, Արային, Տորքին, Աստղիկին, Վահագնին, Արամազդին, Անահիտին, Տիրին, որոնց վերագրում էին տարվա եղանակների փոփոխությունները, ցերեկը և գիշերը, բնական երևույթները, տեղի ունեցող պատերազմները և այլն: Բնական երևույթների աստվածացումը* և

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

դրանց անձնավորված պաշտամունքը կոչվում է հեթանոսություն: Հեթանոսական աստվածներին պատկերող կուռքեր* էին պատրաստում, դրանց զոհեր մատուցում, տաճարներ կառուցում: Հիսուս Քրիստոսի ու Նրա առաքյալների քարոզչությամբ շատ ժողովուրդներ, այդ թվում և հայերը, որպես միակ և ճշմարիտ ուսմունք ընդունեցին քրիստոնեությունը: Քրիստոնեությունը մեր ժողովրդի համար վիթխարի դեր ու նշանակություն ունի: Այն մեծապես նպաստել է Հայաստանում մշակույթի՝ արվեստի, ճարտարապետության, գիտության և կրթության զարգացմանը: Կառուցվել են հոյակերտ բազմաթիվ եկեղեցիներ ու վանքեր: Վանքերին կից հիմնվել են դպրոցներ, համալսարաններ, զարգացել են մատենագրությունն ու մանրանկարչությունը, գիտության տարբեր ծյուղեր:

Ղասագրքի կառուցվածքը և նպատակը

Այս ղասագրքի միջոցով դուք կհմանաք, թե ինչպես է գրվել, կազմվել և մեզ հասել քրիստոնյաների Սուրբ Գիրքը*՝ Աստվածաշունչ մատյանը: Կժանոթանաք աշխարհի ստեղծման, ջրհեղեղի, Բաբելոնյան աշտարակաշինության, ժողովուրդների առաջացման մասին աստվածաշնչային պատմություններին:

Նաև կհմանաք, թե ով է Հիսուս Քրիստոս և ինչ է ուսուցանում մարդկանց, ինչպես նաև կստանաք շատ այլ հարցերի պատասխաններ:

Աստվածաշնչից ու այլ գրքերից ընտրվել և ներկայացվել են ձեզ համար հետաքրքրական և հիշարժան պատմություններ: Յուրաքանչյուր դաս մի այդպիսի հետաքրքրաշարժ պատմություն է: Այնուհետև տրված են հարցեր և առաջադրանքներ, որոնք կօգնեն ավելի լավ հասկանալու և ամրապնդելու սովորածը: Իսկ դասի վերջում կան լրացուցիչ նյութեր, որոնք շատ ուսանելի և ուշագրավ տեղեկություններ կհաղորդեն ձեզ:

Հեղինակներ

Բ ա ռ ա ր ա ն

Աստվածացնել – մեծարել, փառքի ու պատվի արժանացնել, համարել աստված:

Սուրբ Գիրք – Աստվածաշունչը՝ քրիստոնյաների նվիրական, սրբազան Գիրքը:

Կուռք – փայտից, քարից, մետաղից կամ այլ նյութից պատրաստված արձան, որին վերագրվում էր գերբնական կարողություն:

ԳԼՈՒԽ 1

ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉ յԱՏՅԱՆ

1. ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆՉ

Աստվածաշունչ՝ գրված պապիրուսի վրա

Կան գրքեր, որոնք բոլոր ժամանակներուն էլ սիրելի ու հարազատ են մարդկանց: Այդպիսի գրքերից է նաև **Աստվածաշունչը**: Աստվածաշունչը քրիստոնյաների **Սուրբ Գիրքն** է: Աստվածաշունչ նշանակում է Աստծու շնչով գրված: Աստվածաշունչը տարբեր հեղինակների կողմից տարբեր ժամանակաշրջաններուն գրված գրքերի ժողովածու է: Աստվածաշունչն ներկայացված են Աստծու և մարդկանց փոխհարաբերությունների պատմությունը, ինչպես նաև բազմաթիվ երկրներ ու ժողովուրդներ, նրանց նշակույթը, կյանքն

ու կենցաղը: Աստվածաշնչի բոլոր գրքերուն կարմիր թելի նման անցնում է մարդկության Փրկչի՝ Հիսուս Քրիստոսի աշխարհ գալու և մարդկանց փրկելու գաղափարը:

Աստվածաշունչը բաղկացած է երկու մասից: Առաջին մասը կոչվում է **Հին Կտակարան** կամ **Հին Ուխտ**, իսկ երկրորդը՝ **Նոր Կտակարան** կամ **Նոր Ուխտ**: Հին Կտակարանը գրվել է **Քրիստոսի** ծննդից առաջ, իսկ Նոր Կտակարանը՝ **Քրիստոսի** ծննդից հետո:

Աստվածաշունչ՝ գրված մագաղաթի վրա

Հին Կտակարան

Հին Կտակարանը բաղկացած է **48** գրքերից, որոնք ունեն պատմական, խրատական և մարգարեական բովանդակություն: Հին Կտակարանում արտացոլված են Աստծո կողմից մարդկանց համար սահմանված կանոններ ու օրենքներ, խրատներ և պատգամներ, Փրկչի՝ Հիսուս Քրիստոսի աշխարհ գալու մասին կանխատեսումներ:

ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆԶ ԵՎ ՄԱՏՅԱՆ

Նոր Կտակարան

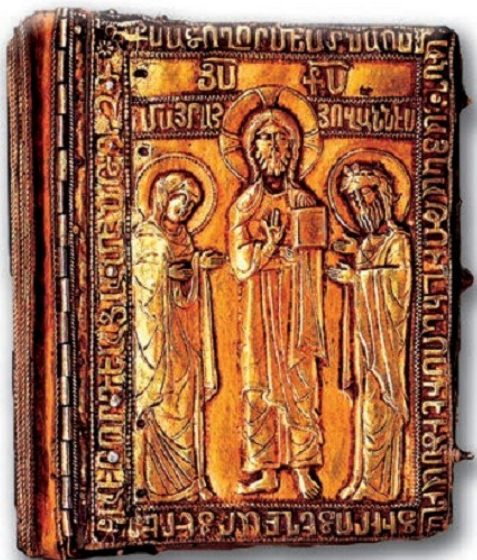
Նոր Կտակարանը բաղկացած է **27 գրքերից**: Առաջին չորս գրքերը կոչվում են **Ավետարաններ**, իսկ հեղինակները՝ **ավետարանիչներ (Մատթեոս, Մարկոս, Ղուկաս, Հովհաննես)**: **Ավետարան նշանակում է ավետիս բերող**, այսինքն՝ բարի լուր պարունակող: Այդ գրքերը մարդկանց ավետում են Հիսուսի ծնունդը, Նրա կյանքն ու գործերը, Նրա պատվիրանները: Մյուս գրքերում պատմվում են առաքյալների* գործերի, քարոզչության և տարբեր երկրներում քրիստոնեության տարածման մասին:

Աստվածաշնչի տարածումը

Աստվածաշունչը ամենաշատ թարգմանված և ամենաշատ ընթերցվող գիրքն է: Այն թարգմանվել է գրեթե բոլոր լեզուներով՝ ասորերեն, հայերեն, լատիներեն, ռուսերեն, անգլերեն և այլն: Աստվածաշունչը հայերեն են թարգմանել մեր մեծ ուսուցիչներ սուրբ* **Մեսրոպ Մաշտոցն** ու սուրբ **Սահակ Պարթևը**՝ իրենց աշակերտների հետ միասին, V դարի սկզբին: Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանությունը համարվում է լավագույն թարգմանությունը, իսկ նրա որոշ հատվածներին տրվել է «**Թարգմանությունների թագուհի**» անունը:

Սկզբում Սուրբ Գիրքը եղել է ձեռագիր:

XV դարի կեսերին, երբ կատարվեց տպագրության գյուտը, ձեռագիր մատյաններն սկսեցին տպագրել: **Աստվածաշունչը դարձավ աշխարհում առաջին տպագիր գիրքը**: Այն առաջին անգամ հայերեն տպագրվել է 1666-1668 թթ.:

Նոր Կտակարանի ոսկեգծ կազմ

ԱՍՏՎԱԾԱՇՈՒՆԶ ԱՍՏՅԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ի՞նչ է Աստվածաշունչը:
2. Ի՞նչ բովանդակություն ունի Հին Կտակարանը:
3. Ո՞ւմ մասին է պատմում Նոր Կտակարանը:
5. Ովքե՞ր են Աստվածաշնչի հայերեն թարգմանության հեղինակները:
6. Ո՞րն է առաջին տպագիր գիրքն աշխարհում:
7. Ե՞րբ է տպագրվել հայերեն առաջին Աստվածաշունչը:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

Ի՞նչ պատմություն գիտեք Աստվածաշնչից: Ի՞նչն է ձեզ ամենից շատ դուր եկել:

8

Հարստացնենք մեր բառապաշարը

Սուրբ Գիրք, Հին Կտակարան, Նոր Կտակարան, Ավետարան, մարգարեական, պատվիրան, առաքյալ:

Բառարան

Պատվիրան – ուսուցում, խորհուրդ, պատգամ, Աստծու կամք, որը պետք է կատարվի:

Առաքյալ – առաքված, ուղարկված: Առաքյալներ անվանվեցին Քրիստոսի 12 աշակերտները, որոնք ուղարկվեցին քարոզելու քրիստոնեությունը:

Սուրբ – Սուրբ անվանում են մաքուր և անբիծ կյանքով ապրած քրիստոնյաներին:

ԳԼՈՒԽ 2

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

2. ԱՇԽԱՐՀԻ ԵՎ ՄԱՐԴՈՒ ԱՏԵՂԾՈՒՄԸ

Մենք երկիր մոլորակի բնակիչներն ենք: Երկիրը մի հոյակապ ու գեղեցիկ մոլորակ է, զարմանահրաշ աշխարհ՝ լի բույսերով, կենդանիներով ու մարդկանցով: Ո՞վ է ստեղծել, կամ ինչպե՞ս է առաջացել այդ ամենը:

Արարչագործության* մասին գրված է Աստվածաշնչում:

Աստված ստեղծում է կենդանիներին

Աշխարհի և մարդու արարումը

Ամենուրեք խավար էր և քաոս*: Ո՛չ ծառ կար, ո՛չ բուսականություն, չկային այսօրվա հիանալի ծաղիկներն ու թռչունները, կենդանիները, մարդիկ, նույնիսկ երկիրն ու երկինքը չկային: Աստված չցանկացավ, որ այդպես լինի, և արարեց այս հրաշալի ու հոյակապ աշխարհը: Սկզբում Նա ստեղծեց երկինքն ու երկիրը, լույսը բաժանեց խավարից, ցամաքը՝ ջրից: Հետո Աստված ստեղծեց արեգակն ու աստղերը, բուսական ու կենդանական աշխարհը: Վերջում Աստված Իր պատկերով ու նմանությամբ ստեղծեց մարդուն:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Ադամն ու Եվան

Իր ստեղծած առաջին մարդուն՝ **Ադամին**, Աստված բնակեցրեց **դրախտում***: Դրախտը մի հրաշալի պարտեզ էր՝ մրգաշատ ծառերով ու անուշահոտ ծաղիկներով զարդարված: Դրախտի միջով հոսում էին չորս գետեր: Ըստ ավանդության՝ այդ գետերը սկիզբ են առնում Հայկական լեռնաշխարհից: Դրախտի կենտրոնում վեր էր խոյանում Կենսաց ծառը*: Այստեղ էր աճում նաև բարու և չարի իմացության ծառը: Դրախտում Ադամը երջանիկ չէր, որովհետև մենակ էր: Աստված որոշեց նրան ընկեր ու օգնական տալ և ստեղծեց **Եվային**: Ադամն ու Եվան դրախտում ապրելու էին երջանիկ ու անմահ կյանքով: Նրանք կարող էին օգտվել բոլոր բարիքներից, որովհետև դրանք Աստված նրանց համար էր ստեղծել, բացի բարու և չարի ծառի իմացության պտուղներից: Աստված պատվիրել էր, որ այդ ծառի պտուղներից չուտեն, այլապես կգրկվեն դրախտային կյանքից: Սակայն օձի սադրանքով Եվան պոկեց արգելված պտուղը, կերավ և Ադամին էլ տվեց: Աստված զայրացավ, որ նրանք խախտեցին Իր պատվիրանը և անհնազանդ գտնվեցին: Աստված Ադամին ու Եվային վտարեց դրախտից:

Դրախտից վտարվելուց հետո Ադամն ու Եվան բնակություն հաստատեցին ոչ հեռու գտնվող փշով ու տատասկով ծածկված մի վայրում: Նրանք մեծ չարաչարանքով մշակեցին այդ հողը և քրտինքով վաստակեցին օրվա հացը:

Ադամից ու Եվայից սկիզբ առավ ողջ մարդկությունը:

Ադամի ու Եվայի վտարումը դրախտից

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա ր ց ե ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞րն է մեր մոլորակը: Ինչպիսի՞ն է այն:
2. Ըստ Աստվածաշնչի՝ ո՞վ է ստեղծել աշխարհը:
3. Ովքե՞ր են առաջին մարդիկ:
4. Որտե՞ղ էին ապրում նրանք:
5. Ըստ ավանդության՝ որտե՞ղ էր գտնվում դրախտը:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Նկարագրե՛ք դրախտը:
2. Ինչո՞ւ Ադամն ու Եվան վտարվեցին դրախտից:

գ) Եկեք քննարկենք ու բանավիճենք.

1. Կուզեի՞ք, որ Չայաստանը նման լիներ դրախտի: Ինչո՞ւ:
Չիմնավորե՛ք ձեր պատասխանը:
2. Ինչպիսի՞ն կուզենայիք տեսնել աշխարհը:

Չ ա ր ս տ ա ց ն ե ն ք մ ե ր ք առապաշարը

Արարչագործություն, դրախտ, Կենաց ծառ, արգելված պտուղ:

Ք առ ա ր ա ն

Արարչագործություն – գոյություն ունեցող ամեն ինչի ստեղծվելը, արարվելը Աստծու կողմից:

Քառս – անկանոն, անկարգ, խառնակ վիճակ:

Կենաց ծառ – կյանքի ծառ, որի պտուղները, ըստ Աստվածաշնչի, պարզևում են անմահություն:

Դրախտ – աստվածային պարտեզ, այգի:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

3. ՆՈՅԸ ԵՎ ՋՐՀԵՂԵՂԸ

Ադամից ու Եվայից հետո անցան շատ տարիներ: Նրանց սերունդները բազմացան ու տարածվեցին աշխարհով մեկ: Բայց աստիճանաբար մարդիկ սկսեցին հեռանալ Աստծուց ու Նրա կամքին հակառակ վատ արարքներ գործել: Քանի որ մարդիկ շատ էին չարացել ու շեղվել ճիշտ ճանապարհից, Աստված որոշեց ջրհեղեղի միջոցով պատժել նրանց:

Տապանի կառուցումը

Աստված չէր ցանկանում իսպառ վերացնել իր ստեղծած աշխարհը և մարդկանց: Նա տեսավ, որ միայն **Նոյ** անունով մի արդար ու բարի մարդ է հավատարիմ մնացել Իրեն, ուստի մարդկանց ջրհեղեղով պատժելուց առաջ պատվիրեց նրան կառուցել մի մեծ **տապան***:

Նոյը, առանց ժամանակ կորցնելու, սկսեց տապանի կառուցումը: Այդ ընթացքում նա հաճախ էր իր շրջապատի մարդկանց հիշեցնում սպասվող ջրհեղեղի մասին և կոչ անում **զղջալ*** կատարած չարագործությունների համար: Բայց ոչ ոք ուշադրություն չէր դարձնում նրա ասածներին:

Երբ տապանն արդեն պատրաստ էր, Աստված պատվիրեց Նոյին վերցնել իր ընտանիքը, բոլոր ցամաքային կենդանիներից, թռչուններից ու մտնել տապանի մեջ: Նոյն այդպես էլ արեց:

Ջրհեղեղ

Սկսվեց ջրհեղեղը, և քառասուն օր ու քառասուն գիշեր անձրև տեղաց: Ողջ երկիրը ծածկվեց ջրով: Ջուրն այնքան բարձրացավ, որ տապանն սկսեց լողալ նրա երեսին: Անգամ բարձր լեռներն անցան ջրի տակ: Ոչնչացավ այն ամենը, ինչ գոյություն ուներ աշխարհի վրա: Մնացին միայն Նոյի տապանի մեջ գտնվողները: Քառասուն օր հետո անձրևը կտրվեց, ջրհեղեղը դադարեց: Բայց դեռ շատ երկար ժամանակ ջրերը չէին ցամաքում: Այնուհետև ջրերն աստիճանաբար նվազեցին, երևացին լեռների կատարները: **Նոյան տապանը** երկար

12

Նոյան տապանի կառուցումը

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Նավարկելուց հետո կանգ առավ **Արարատ** լեռան վրա: Որոշ ժամանակ սպասելուց հետո Նոյը ցանկացավ իմանալ, թե ջրերը որքան են իջել: Այդ լուրն ավետեց նրա բաց թողած աղավնին, որ վերադարձավ՝ կտուցին ձիթենու մի շյուղ բերելով: Նոյը հասկացավ, որ ջուրը նվազել է: Յոթ օր նա սպասեց և նորից բաց թողեց աղավնուն: Աղավնին այլևս չվերադարձավ: Ամեն ինչ պարզ էր. ջուրը քաշվել էր, և երկիրը՝ ցամաքել:

Նոյն ամբողջ ընտանիքով, կենդանիներով ու թռչուններով դուրս եկավ տապանից: Կենդանիները և թռչունները ցրվեցին աշխարհով մեկ: Նոյը զոհասեղան պատրաստեց և զոհ մատուցեց: Աստված օրհնեց Նոյին ու նրա որդիներին և **ուխտ*** հաստատեց նրանց հետ: Ուխտի նշանը Աստծո և մարդու միջև եղավ ծիածանը:

Չարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞վ էր Նոյը, ի՞նչ կարող էք ասել նրա մասին:
2. Քանի՞ օր տևեց ջրհեղեղը:
3. Որտե՞ղ կանգ առավ Նոյան տապանը:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Ինչո՞ւ տեղի ունեցավ ջրհեղեղը:
2. Ինչպե՞ս իմացավ Նոյը երկրի ցամաքելու մասին:

Չարստացնենք մեր բառապաշարը

Ջրհեղեղ, Նոյան տապան, Նոյան աղավնի, ձիթենու շյուղ, զղջալ, ուխտ:

Բ ա ռ ա ր ա ն

Տապան – նավ:

Ջղջալ – վատ արարքների համար ափսոսալ, փոշմանել:

Ուխտ – պայման, դաշինք, համաձայնություն:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Լ Ր Ա Յ Ո Ւ Յ Ի Չ Ա յ Ո Ւ Թ

14

Երկնասլաց ու թեթև,
Նրբակապույտ ծածկած մեզ,
Դու, հրեշտակ լուսաթև,
Նյութեղեն չես դու երբեք:

Հայոց արնոտ աշխարհի
Հոգին ես դու անարատ,
Հուրը հար թող հուրհրա,
Սեզ ճակատիդ, Արարատ:

Արդար դրոշ հայության,
Սիրո սեղան հրառատ,
Դու, իմ երկրի հարության
Անխաբ վկա, Արարատ:

Որքան մնանք մենք նկուն,
Որքան խավարն իջնի խոր,
Ծիրանավո՛ր, մեր հոգուն
Դո՛ւ, պահապան զորավար:

Որպես երազ լուսեղեն
Ձյունապայծառ ու շողուն՝
Դո՛ւ, անխորտակ ապավեն
Հրաճարակ մեր հոգուն ...

Վահան Տերյան

4. ԱՐԱՐԱՏ ԼԵՌՆ

Նոյը իջնում է Արարատի գագաթից

Ջրհեղեղից հետո Նոյի տապանը կանգ է առնում **Արարատ** լեռան վրա: Նոյն իր կնոջ, երեք որդիների՝ **Սեմի, Քամի** և **Հաբեթի** ու նրանց ընտանիքների հետ դուրս է գալիս տապանից և իջնում Արարատից: Ավանդությունը պատմում է, որ նրանք բնակություն հաստատեցին Արարատ լեռան շրջակա վայրերում: Այդ մասին են վկայում մեր հայրենիքի մի շարք բնակավայրերի անվանումները:

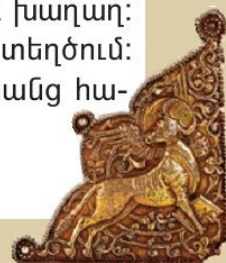
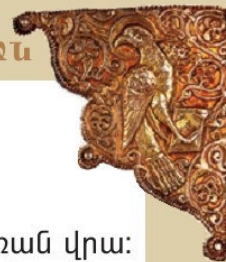

Նոյը իջնում է Արարատից

Նույն ավանդությունը պատմում է, որ Արարատից իջնելիս Նոյը տեսավ ջրերից ցամաքած առաջին տարածությունը և բացականչեց՝ **«Երև անդ»***: Նոյի իջևանած առաջին վայրը անվանվեց **Նախիջևան**: Արարատ լեռան լանջի մի խոնավ վայրում Նոյը տնկեց խաղողի առաջին **որթը***:

Նոյը երկրագործ էր, սիրում էր հող մշակել ու այգի տնկել և իր աշխատանքով առավել զեղեցկացնել Աստծու ստեղծած աշխարհը: Այսպես Նոյն ու նրա որդիներն ապրեցին երկար տարիներ:

Նոյի մահից հետո անցավ շատ ժամանակ: Նոյի սերունդները բազմացան ու ցրվեցին աշխարհով մեկ: Նրանք ապրում էին հանգիստ ու խաղաղ: Մարդիկ աշխատում էին, քրտինք թափում, բերք ու բարիք ստեղծում: Նրանք չմոռացան Աստծու ուխտը և Արարատ լեռը: Բոլոր մարդկանց համար այն համարվում է սիրելի ու սուրբ, մարդկության օրրան:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Արարատը հայերի համար

Արարատը առավել թանկ ու հարազատ անուն է հայերիս համար: Այն մեր հայրենի լեռն է: Մեր նախնիներն ապրել ու արարել են նրա վեհ հայացքի ներքո: Հայոց **Տրդատ III** թագավորը սուրբ լեռան գագաթից մեծ քարեր է ցած բերել և դրել էջմիածնի **Մայր տաճարի** հիմքում: Նշանավոր գրող ու մանկավարժ **Խաչատուր Աբովյանը** բարձրացել է Արարատի գագաթը և հիացել նրա վեհությամբ: Գրեթե բոլոր ժամանակներում Հայոց պետության **գինանշանի*** վրա պատկերված է եղել Արարատ լեռը:

16

Հ ար ց ե ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Որտե՞ղ բնակվեց Նոյը ջրհեղեղից հետո:
2. Ինչո՞վ էր զբաղվում Նոյ Նահապետը:
3. Ի՞նչ բանաստեղծություն կամ երգ գիտեք Արարատի մասին: Կարո՞ղ եք արտասանել կամ երգել դրանցից որևէ մեկը:
4. Ինչո՞ւ են բոլոր մարդիկ սիրում Արարատը:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Փորձե՛ք նկարագրել «Նոյը իջնում է Արարատից» նկարը:
2. Ինչո՞ւ է Արարատը պատկերված մեր պետության գինանշանի վրա:

գ) Եկեք քննարկենք ու բանավիճենք.

1. Եթե ձեզ հնարավորություն տրվեր, կբարձրանայի՞ք Արարատի գագաթը: Ինչո՞ւ:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա թ ս տ ա ց ն ե ն ք մ ե ռ բ ա ռ ա պ ա շ ա ռ ը

խաղողի որթ, զինանշան, Նախիջևան:

Բ ա ռ ա ղ ա ն

Երևանը – այնտեղ երևաց: Ըստ ավանդության՝ այսպես է առաջացել երևան քաղաքի անվանումը:

խաղողի որթ – խաղողի տունկ, վազ:

Զինանշան – պետության, իշխանության խորհրդանիշ:

Լ Ր Ա Յ Ո Ւ Յ Ի Չ Ա Յ Ո Ւ Թ

Լ Ե Ռ Ա Ն Լ Ե Գ Ե Ն Դ Ը

Վաղուց, շատ վաղուց Չայոց աշխարհում ապրում էր մի քաջ ու խիզախ զորավար: Նրա անունը Արարատ էր: Երկար տարիներ նա իր 40 կտրիճների հետ միասին կռվել էր Չայոց երկրի թշնամիների դեմ, հաղթել նրանց և խաղաղ պահել հայրենի հողը: Անցան տարիներ: Արարատը դարձավ հարյուր տարեկան: Մոտեցավ վախճանի օրը: Նա ծնկի եկավ, համբուրեց հայրենի հողը և կյանքում առաջին անգամ արցունք թափեց: Չետո վեր պարզեց բազուկները և Աստծուց խնդրեց, որ իրեն լեռ դարձնի: Չազիվ էր արտասանել վերջին բառը, երբ Արարատ զորավարը լեռ դարձավ ու վեր խոյացավ մինչև կապույտ երկինքը: Նրա քաջերն էլ իր հետ լեռնացան: Ժողովուրդը լաց եղավ սպարապետի համար, և նրա արցունքից առաջացավ Մայր Արաքսը: Եվ Արաքսը հոսեց առաջ՝ պատմելու լեռ-հսկայի մասին, որին ժողովուրդն անվանեց Արարատ, իսկ երկիրը՝ Արարատյան աշխարհ:

Արարատ լեռը

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

5. ԲԱՔԵԼՈՒՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նոյի որդիներն ու թոռները շուտով բնակություն հաստատեցին այլ վայրերում, նրանց մի մասը եկավ **Միջագետք***: Նրանք այնտեղ ապրում էին միասին ու համերաշխ: Բոլորն էլ խոսում էին նույն լեզվով:

Բաբելոնի աշտարակը

Չետագայում մարդիկ դարձան հպարտ ու մեծամիտ: Նրանք այնքան էին գոռոզացել, որ ուզում էին բարձրանալ և հասնել Աստծուն: Այդ նպատակով Բաբելոն* քաղաքում սկսեցին աշտարակ կառուցել: Բարձրանում էին աշտարակի պատերը: Աստված զայրացավ մարդկանց վրա՝ նրանց անհնազանդության ու գոռոզամտության պատճառով: Նա վճռեց խափանել աշտարակի կառուցումը և բաժանեց մարդկանց լեզուները: Մարդիկ սկսեցին խոսել տարբեր լեզուներով և միմյանց չէին հասկանում: Շինարարությունը ձախողվեց: Աշտարակը մնաց անավարտ: Նրանցից շատերը հեռացան Բաբելոնից ու սփռվեցին աշխարհի բոլոր կողմերը:

Չայկ և Բել

Չայկական ավանդության համաձայն՝ Բաբելոնում թագավոր դարձավ Բելը և իր իշխանությունը տարածեց բոլոր մարդկանց վրա: Բայց Չաբեթի սերնդից սերված քաջ հսկա Չայկը չկամեցավ ենթարկվել նրան և, իր ամբողջ գերդաստանը հավաքելով, գնաց-բնակվեց Արարատի երկրում:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Բելը Հայկից պահանջեց վերադառնալ, բայց Հայկը խստորեն մերժեց: Այդ ժամանակ Բելը հարձակվեց Հայկի վրա, և Բելի ու Հայկի բանակները հանդիպեցին Վանա լճի մոտ: Կռվի ժամանակ Հայկն արագ առաջ անցավ, մոտեցավ զինվորների ետևում թաքնված Բելին, ձգեց իր լայնալիճ աղեղը և սպանեց գոռոզ թշնամուն:

Հսկա Բելն ընկավ գետին և շունչը փչեց: Այս տեսնելով՝ Բելի զինվորները փախուստի դիմեցին: Հաղթելով թշնամուն՝ մեր քաջ նախնի Հայկը պաշտպանեց իր և իր տոհմի ազատությունն ու պատիվը: **Այդ օրվանից Հայկ Նահապետի անունով մեր երկիրը կոչվեց Հայք, այսինքն՝ Հայաստան:**

Հ ա ղ ա ղ և ա ռ ա ջ ա դ ռ ա ն ք ն ե ռ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Որտե՞ղ բնակվեցին Նոյի թոռները:
2. Ինչո՞ւ էին մարդիկ ուզում աշտարակ կառուցել:
3. Ինչո՞ւ և ինչպե՞ս կանխեց Աստված աշտարակի կառուցումը:
4. Ո՞վ էր Բելը: Նկարագրե՛ք Բելին:
5. Ո՞վ էր Հայկը: Նկարագրե՛ք Հայկին:
6. Ո՞ւր տեղափոխվեց Հայկը:
7. Որտե՞ղ տեղի ունեցավ Հայկի և Բելի ճակատամարտը:
8. Ինչպե՞ս այն ավարտվեց:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Հայկը չցանկացավ ենթարկվել Բելին: Ինչո՞ւ:
2. Աստված նոր ջրհեղեղով չպատժեց մարդկանց: Ինչո՞ւ:

գ) Եկեք քննարկենք ու բանավիճենք.

1. Ձեր կարծիքով՝ արդյոք ճիշտ էին վարվում մարդիկ՝ աշտարակ կառուցելով:
2. Հայկի ու նրա սերունդների համար ի՞նչ նշանակություն ունեցավ Բելի դեմ տարած հաղթանակը:
3. Կուզեի՞ք նմանվել Հայկ Նահապետին: Ինչո՞ւ:

Հ ա ղ ա ղ և ա ռ ա ջ ա դ ռ ա ն ք ն ե ռ

Բաբելոնյան աշտարակաշինություն, լեզուների բաժանում, Միջագետք, լայնալիճ:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Բ ա ռ ա ր ա Ն

Լայնալիճ – մեծ աղեղ:

Միջագետք – Տիգրիս և Եփրատ գետերի միջև գտնվող տարածքը:

Բաբելոն – հնագույն քաղաք Միջագետքում:

Լ Ի Ս Յ Ո Ւ Յ Ի Չ Ա Յ Ո Ւ Թ

Հ Մ Ո Ւ Տ Ն Ե Տ Ա Ձ Ի Գ Ը

Իմանալով Բաբելոնից հեռանալու Հայկի որոշման մասին՝ Բելը դիմեց խորամանկության: Նա առաջարկեց Հայկին մրցել իր հետ: «Ով մեկ ասպարեզ [180 մետր] տարածությունից նետ ու աղեղով կարողանա խոցել տախտակին ամրացված մատանու շրջանակից ներս, նա է հաղթողը»: Եթե հաղթի ինքը, ապա Հայկը պետք է մնա Բաբելոնում և հնազանդվի իրեն:

20

Բաբելոնից ոչ հեռու մի մեծ ու հարթ դաշտ կար: Հեռվում մի տախտակ դրեցին, վրան՝ Բելի մատանին:

– Սկսիր, ո՛վ Հայկ, - ասաց Բելը քնծիծաղով, երբ ամբոխի աղաղակների ներքո հսկաներն ասպարեզ մտան, - առաջին հարվածի իրավունքը կրտսերինն է:

– Ո՛չ, - ասաց Հայկը՝ զայրացած նրա քնծիծաղից, - մեր երկրում միշտ էլ եղել է ու կլինի հարգանքը ավագի նկատմամբ: Տիտանյան Բել, առաջին հարվածի իրավունքը քեզ է պատկանում:

Եվ եկավ կանգնեց գոռոզ Բելը ուղիղ նշանակետի դիմաց ու ձգեց իր հսկա աղեղը: Նետը սուրաց և մխրճվեց մատանու մեջ՝ առանց վնասելու այն: Ամբոխը զարմանքի ու ցնծության մեջ էր:

– Քո հերթն է, Հայկ, - ասաց Բելը՝ հաջողությունից ոգևորված, - քե՛զ տեսներ:

Առաջ եկավ Հայկը՝ բարձրահասակ ու թիկնեղ, կանգնեց դաշտի մեջ և լարեց լայնալիճ աղեղը: Նորից սուրաց նետը: Լսվեցին զարմանքի բացականչություններ: Հայկի նետի սլաքը կպել էր Բելի նետին, մեջտեղից երկու կես արել ու մնացել նրա մեջ: Այսպես Հայկ Նահապետը նետածգոլությամբ հաղթեց Բելին և իր գերդաստանով հեռացավ Բաբելոնից:

6. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉՈՒՄ

Աստվածաշնչում կարևոր տեղեկություններ կան Հայաստանի հին շրջանի պատմության մասին:

Հայկական լեռնաշխարհը եղել է արարչագործության վայր՝ Եղեմ-դրախտավայրի մի մասը, որտեղից սկիզբ են առել աստվածաշնչյան չորս գետերը՝ Եփրատը, Տիգրիսը, Գեհոնը, Փիսոնը: Այդ մասին Աստվածաշնչում գրված է. «Գետ էր բխում Եղեմից, որպեսզի ոռոգեր դրախտը և այնտեղից բաժանվում էր չորս ճյուղերի» (**Ծննդոց 2:10-14**):

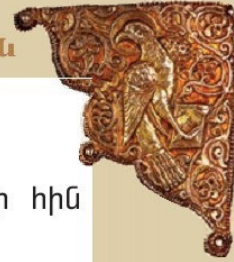
Դուք գիտեք նաև, որ աշխարհակործան ջրհեղեղից հետո Նոյի տապանը կանգ է առել Արարատ լեռան վրա: Այդ մասին մենք իմանում ենք, երբ ընթերցում ենք Աստվածաշնչի «Ծննդոց» գրքի հետևյալ տողերը. «Յոթերորդ ամսի տասնյոթին տապանը նստեց Արարատ լեռան վրա» (**Ծննդոց 8-4**):

Այսպիսով՝ դժվար չէ եզրակացնել, որ Արարատ լեռն ու Հայկական լեռնաշխարհը հանդիսանում են ինչպես Նոյի տապանի փրկության վայր, այնպես էլ՝ մարդկային հասարակության նոր ծննդավայր: Այստեղ են Նոյի սերունդները բազմացել և ապա տարածվել աշխարհով մեկ:

Հայաստանի ու հայերի մասին հետաքրքիր տեղեկություններ կան Աստվածաշնչի մարգարեական գրքերում: Այսպես. Երեմիա մարգարեն խոսելով Երվանդունյաց Հայաստանի մասին, այն անվանում է Այրարատյան թագավորություն և հրեաներին խորհուրդ է տալիս Բաբելոնի դեմ մղվող պայքարում դաշնակցել հայերի հետ:

Անանուն հայ հեղինակի քարտեզ
XII դարի վերջ - XIII դարի սկիզբ

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Մեկ այլ ուշագրավ վկայություն է պահպանվել Եզեկիել մարգարեի գրության մեջ, որ վերաբերում է Ք.ա. IV դարի կեսերին: Մարգարեն գովեստով հիշատակում է Միջերկրական ծովի ափին գտնվող Տյուրոս քաղաքի ճոխության, շքեղության ու հարստությունների մասին: Նա թվարկում է նաև այն երկրները, որոնք առևտուր են կատարում Տյուրոսի շուկաներում, հիշատակում ներմուծվող ապրանքները: Աստվածաշնչի տվյալ հատվածում Հայաստանն անվանվում է Թորգոմի տուն: Նշենք, որ դեռևս հին հայ հեղինակներն էլ հայերի նախնի Հայկին և, հետևաբար, նրանից սերված հայերին համարում էին «Թորգոմածին», «Թորգոմյաններ», «Թորգոմի որդիներ կամ ազգ», իսկ Հայոց երկրին էլ՝ Թորգոմի տուն: Քանզի Թորգոմը, որ Նոյ Նահապետի զարմից էր, Հայկ նահապետի հայրն էր:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Յ ա ղ ց ե ղ ր և ա ռ ա ջ ա դ ր ա ն ք ն ե ղ ր

ա) Եկեք հիշենք.

1. Աստվածաշնչյան ո՞ր գետերն են սկիզբ առնում Յայկական լեռնաշխարհից:
2. Որտե՞ղ են բազմացել Նոյի սերունդները և հետագայում տարածվել աշխարհով մեկ:
3. Ի՞նչ հիշատակություն կա Երեմիա մարգարեի գրքում Յայաստանի մասին:
4. Ի՞նչ է վկայում Եզեկիել մարգարեն հայերի մասին:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Ի՞նչ եզրակացություն կարելի է անել այն փաստից, որ Աստվածաշնչում բազմաթիվ վկայություններ կան Հայաստանի և հայերի մասին:
2. Հայկական լեռնաշխարհի քարտեզի վրա փորձեք գտնել Եփրատ, Տիգրիս, Գեհոն և Փիսոն գետերը:

23

Յ ա ղ ս տ ա ց ն ք ն ե ղ ր ք ա ռ ա պ ա շ ա ղ ղ

Երեմիա մարգարե, Եզեկիել մարգարե, Թորգոմի տուն, Թորգոմածին, Տյուրոս:

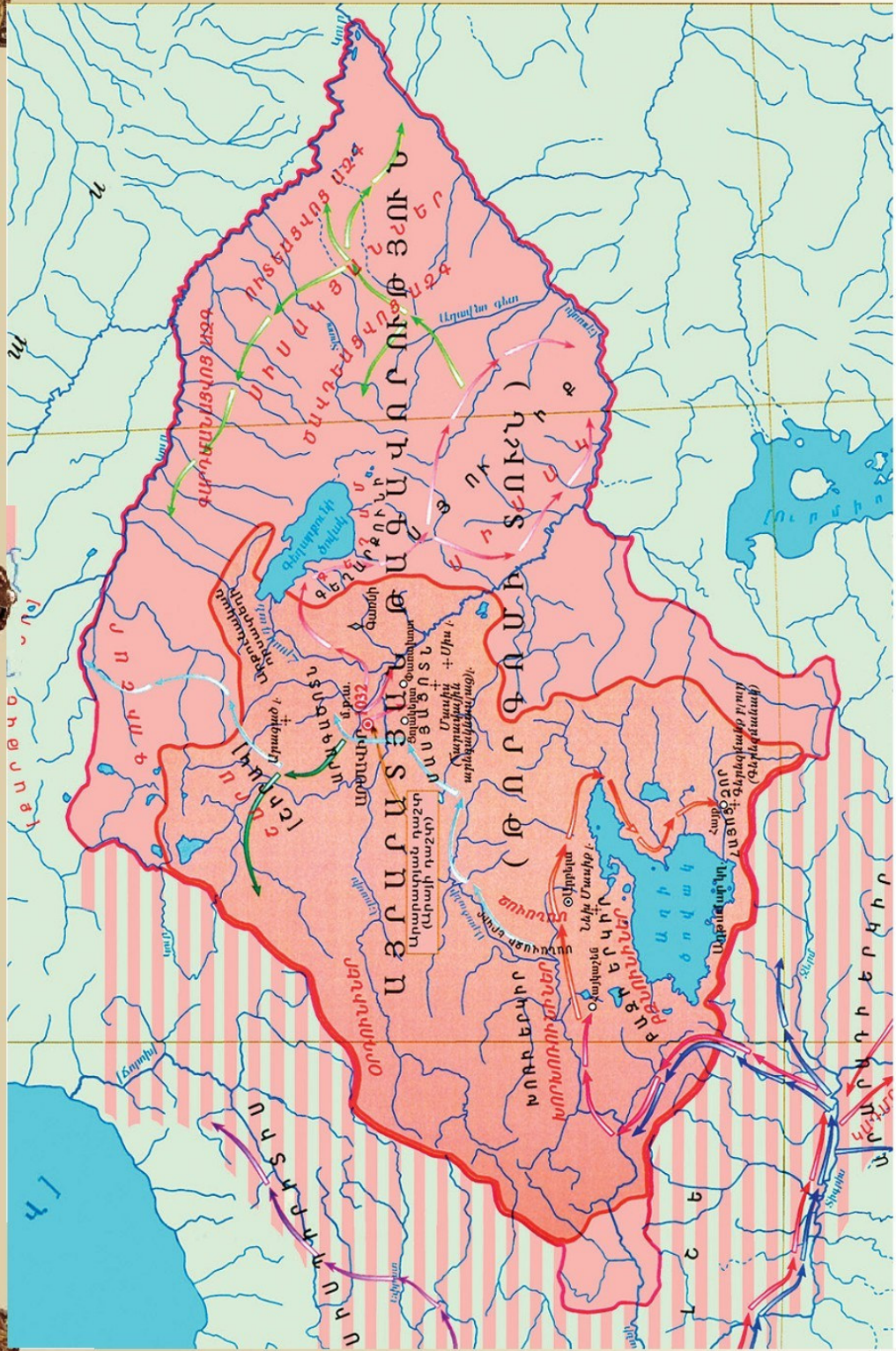
Ք ա ռ ա ղ ա ն

Գեհոն – Աստվածաշնչում այդպես է կոչվում Արաքս գետը:

Փիսոն – Աստվածաշնչում այդպես է կոչվում Ճորոխ գետը:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

7. ԱՔՐԱՀԱՄԵ ԵՎ ՆՐԱ ԱՆՐՈՒՆՈՒՆԵՐԸ

Աքրահամ

Մենք արդեն գիտենք, որ ջրհեղեղից առաջ աշխարհում ապրում էր մի արդար մարդ՝ Նոյը: Նոյի երեք որդիներից սերվեցին աշխարհի բոլոր ժողովուրդները: Մենի հաջորդներից Աքրահամն իր կնոջ՝ Սառայի և եղբայրների հետ ապրում էր Միջագետքում: Նա առաքինի, բարեպաշտ* մարդ էր, սիրում էր Աստծուն, հնազանդ և նվիրված էր Նրան: Եվ Աստված որոշեց այդ բարի մարդուն դարձնել մի նոր ցեղի նախահայր: Որոշ ժամանակ անց Աքրահամն Աստծո պատվերով հավաքեց իր գերդաստանը և գնաց մի ուրիշ երկիր՝ Քանան*:

Անցան բազում տարիներ: Աստված Աքրահամին ու Սառային ծեր տարիքում զավակ պարգևեց, և նրա անունը դրեցին Իսահակ: Իսահակի որդիներից էր Հակոբը, ով հետագայում ստացավ Իսրայել անունը: Հակոբի 12 որդիներից առաջացան հրեական 12 ցեղերը:

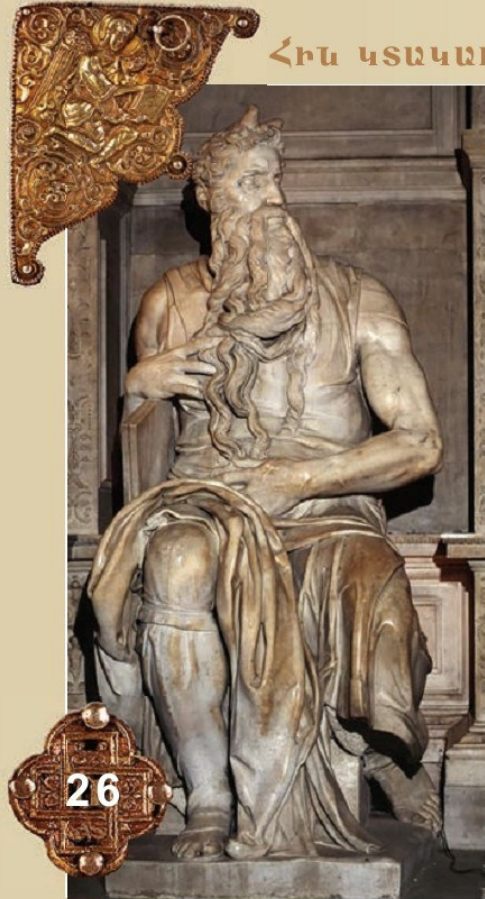

Աքրահամ

Մովսես մարգարե

Մովի պատճառով Աքրահամի սերունդները տեղափոխվել էին Եգիպտոս: Փարավոնին անհանգստացնում էր նրանց բազմանալը, ինչը կարող էր վտանգավոր լինել երկրի համար: Փարավոնի հրամանով իսրայելացիները կատարում են տաժանակիր աշխատանքներ, ենթարկվում ամեն տեսակ նվաստացումների: Չբավարարվելով այդքանով՝ փարավոնը կարգադրում է գետը նետել նրանց նորածին տղա երեխաներին: Փարավոնի դստեր շնորհիվ փրկվում է իսրայելացի մի կնոջ նորածին որդին, որին նա որդեգրում է և անվանում Մովսես (նշանակում է **ջրից հանված**): Երբ Մովսեսը չափահաս է դառնում, ականատես է լինում իր ազգակիցների ծանր կյանքին: Աստված պատվիրում է Մովսեսին ազատել Աքրահամի սերնդին գերությունից: Մովսեսի առաջնորդությամբ իսրայելացիները դուրս են գալիս Եգիպտոսից և ուղևորվում են Քանանի երկիր: Փարավոնն իր զորքով հետապնդում է նրանց, սակայն երբ Եգիպտական

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

զորքը Կարմիր ծովի ափին հասնում է իսրայելացիներին, Աստծու կամքով ծովի ջրերը բաժանվում են, և բացվում է ճանապարհը: Իսրայելացիները անցնում են ծովի մյուս ափը և փրկվում:

Աստծու պատվիրանները

Շարունակելով ճանապարհը՝ իսրայելացիները, մեծ զրկանքներ կրելով, հասնում են **Սինայի** անապատ: Այստեղ նրանք կանգ են առնում և բնակվում անապատում վեր խոյացող Սինա լեռան դիմաց: Մովսեսը բարձրանում է այդ լեռը: Սինայի գագաթին **Աստված երևում է նրան և հայտնում Իր Տասը պատվիրանները**: Աստված պատվիրում էր **հարգել ծնողներին, մարդ չսպանել, գողություն չանել, սուտ չխոսել, սիրել հարազատներին** և այլն: Աստված պատվիրում էր հատկապես պահել մեկ և ճշմարիտ Աստծու հանդեպ հավատը:

Մովսես

Մերձավոր և Միջին Արևելք

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա ղ ց ե ղ և ա ռ ա ջ ա դ ղ ր ա ն ք ն ե ղ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞վ էր Աբրահամը:
2. Որտե՞ղ էր ապրում Աբրահամի ընտանիքը:
3. Ո՞ւր գնաց բնակվելու Աբրահամը:
4. Ի՞նչ կարող եք պատմել Մովսեսի մասին:

բ) Եկեք հասկանանք ու բացատրենք.

1. Ինչո՞ւ իսրայելացիները դուրս եկան Եգիպտոսից:
2. Աստված ի՞նչ պատվիրաններ տվեց Մովսեսին:

գ) Եկեք քննարկենք ու բանավիճենք.

Ինչո՞ւ Աստված օգնեց Աբրահամին և նրա սերնդին:

27

Չ ա ղ ր ս տ ա ց ն ե ն ք ն ե ղ բ ա ռ ա պ ա շ ա ղ ղ

Քանան, բարեպաշտ, փարավոն, իսրայելացիներ, պատվիրան, մարգարե:

Բ ա ռ ա ղ ա ն

Քանան – պատմական երկիր, որը գտնվել է Միջերկրական ծովի արևելյան ափին: Ըստ ավանդության, Քանան է կոչվել Նոյի թոռան՝ Քանանի անունով:

Բարեպաշտ – բարի գործեր կատարող մարդ:

Եգիպտոս – երկիր, որ գտնվում է հյուսիսարևելյան Աֆրիկայում:

Կարմիր ծով – ծով Աֆրիկայի և Արաբական թերակղզու միջև:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

Հովհաննես Թումանյան

ԸՆՏՐՅԱԼԸ

Հոգու սրբազան կրակով վառված՝
Իջնում էր Մովսես լեռան գագաթից,
Իջնում էր ահեղ պատգամներն առած
Շղթայից հանող Աստուծո մոտից:

Ու տեսավ Մովսես լեռան բարձունքից,
Ժողովուրդն էնտեղ ներքև, հովիտում,
Աստված է շինել ոսկուց, արծաթից,
Պարում է շուրջը ու հարբած գոռում:

«Ինչո՞ւ մեզ բերավ Մովսես անապատ,
Լի եգիպտոսից ինչո՞ւ հանեց մեզ ...
Ո՞ւր է մեր սխտորն ու սոխը առատ ...
Էնտեղ հանգիստ էր ու լիքն էր էնպե՛ս ...»:

Գոռում է էսպես ու հարբած պարում:
Ու... սուրբ Սինայի մռայլ ամպերում
Կանգնեց մարգարեն, նայեց դեպի վեր.
«Մի՞թե այս ամբոխն իմ եղբայրն է, Տե՛ր...

Ինչո՞ւ եմ, Աստված, քո վեհ պատգամներ,
Իմ տանջանքն ինչո՞ւ...», – գոչեց զայրացած,
Ու մեծ խորհուրդի քարյա տախտակներ
Ժայռերի գլխից թողեց դեպի ցած ...

Բայց... մյուս առավոտ, երբ որ դեռ քնած,
Հանգչում էր ամբոխն աղմուկից հոգնած,
Իր ցուպը ձեռքին բարձրանում էր նա
Դարձյալ միայնակ վե՛ր՝ դեպի Սինա:

28

Սինա լեռը

8. Թագավորներ: Բաբելոնյան Գերություն

Դավիթ թագավոր

Մովսեսի առաջնորդությամբ իսրայելացիները 40 տարի թափառում էին անապատում: Այդ ընթացքում վախճանվում է Մովսեսը: Նրա մահից հետո իսրայելացիներին հաջողվում է գրավել իրենց նախնիների երկիրը՝ Քանանը և բնակվել այնտեղ: Նրանց առաջին թագավորն է դառնում Սավուղը, որին հաջորդում է Դավիթը: Դավիթը Երուսաղեմը դարձրեց երկրի մայրաքաղաքը: Նրա օրոք երկիրը կարողացավ հաղթել թշնամիներին ու ապրել խաղաղության մեջ:

Սողոմոն Իմաստուն

Ծերունի Դավիթ թագավորը գահը կտակում է կրտսեր որդուն՝ Սողոմոնին: Մահվանից առաջ նա պատվիրում է որդուն՝ հավատարիմ մնալ Աստծուն, կատարել Նրա պատգամները և կառուցել նրան նվիրված տաճար: Սողոմոնի թագավորության տարիներին երկիրը բարգավաճում է, մարդկանց կյանքը դառնում է ապահով և բարեկեցիկ: Կատարելով հոր կամքը՝ նա կառուցում է Երուսաղեմի հրաշակերտ տաճարը: Այնուհետև կառուցվում են Երուսաղեմի պարիսպները և աշտարակները, վերականգնվում են հին քաղաքները, հիմնվում են նորերը: Պետական գործերը հմուտ վարելու, խելացի և արդար կառավարելու համար ժողովուրդը նրան անվանում է Իմաստուն: Սողոմոն Իմաստունի համբավը դուրս է գալիս երկրի սահմաններից և տարածվում ամենուրեք: Շատ թագավորներ ու նշանավոր մարդիկ ցանկանում են անձամբ տեսնել Սողոմոնին, լսել նրա իմաստուն խոսքերն ու խրատները: Սողոմոն Իմաստունը նաև կրթված ու գիտուն մարդ էր: Նա գրել է բազմաթիվ առակներ, օրհներգեր:

Սողոմոն Իմաստուն

Դավիթ թագավոր

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Բաբելոնյան գերություն

Սողոմոնի մահից հետո պետությունը բաժանվում է երկու մասի՝ Իսրայելի և Չուդայի: Իսրայելը, չկարողանալով դիմագրավել Ասորեստանի հարձակումներին, ի վերջո ընկնում է նրա տիրապետության տակ: Ք.ա. 6-րդ դարում Չուդան նույնպես հայտնվում է ծանր վիճակում: Բաբելոնի թագավորը գրավում է Չուդայի մայրաքաղաք Երուսաղեմը: Թշնամին քանդում է քաղաքի պարիսպները, ավերում ու թալանում Աստծու տաճարը և արքայական պալատը: Բնակչության մեծ մասը գերեվարվում է Բաբելոն: Որոշ ժամանակ անց պարսից արքա Կյուրոս Մեծը գրավում է Բաբելոնը: Նա իսրայելացիներին թույլ է տալիս վերադառնալ իրենց երկիրը և վերականգնել Աստծու տաճարը:

Հետագա դարերի ընթացքում իսրայելացիներին այդպես էլ չհաջողվեց վերականգնել իրենց թագավորությունը, քանի որ նրանք անմիաբան էին և հեռացել էին Աստծու պատվիրաններից:

Ք.ա. 1-ին դարում նրանք հայտնվեցին հռոմեական պետության կազմում: Այդ ժամանակների մասին Հին Կտակարանում գրված է, որ չնայած դժվարություններին՝ իսրայելացիները չէին հուսահատվել և հիշում էին մարգարեների կանխատեսումները Փրկչի գալստյան մասին: Հրեաների պատկերացմամբ, Փրկիչը պետք է գար և նրանց ազատեր օտար տիրապետությունից ու վերականգներ իրենց թագավորությունը:

Բաբելոն քաղաքի դարպասները

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հ ա ղ ց ե ղ և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞վ էր իսրայելացիների առաջին թագավորը:
2. Ո՞վ էր Դավիթը, ի՞նչ գիտեք նրա մասին:
3. Ո՞վ էր Սողոմոն Իմաստունը:
4. Ի՞նչ շինարարական աշխատանքներ կատարեց նա:
5. Ի՞նչ եղավ Սողոմոն Իմաստունի մահից հետո:
6. Ովքե՞ր գերեվարեցին իսրայելացիներին:
7. Ինչո՞ւ իսրայելացիները չկարողացան վերականգնել թագավորությունը:

բ) Եկեք քննարկենք և բանավիճենք.

1. Ինչո՞ւ ժողովուրդը Սողոմոնին տվեց «Իմաստուն» պատվանունը:
2. Ինչպե՞ս էին հրեաները պատկերացնում Փրկչի գալուստը:

Հ ա ղ ս տ ա ց ն ե ն ք մ ե ղ բ առապաշարը

Տաճար, իմաստուն, օրհներգ, առակ, բաբելոնյան գերություն, փրկիչ, պաշտամունք:

Բ առաբան

Օրհներգ – օրհնության, զովաբանության երգ, բանաստեղծություն:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

ԱՐԴԱՐ ԿՃԻՌ

Մի օր Սողոմոնն թագավորի մոտ եկան իրար հետ վիճող երկու կին: Նրանցից մեկն ասաց թագավորին.

- Տե՛ր արքա, ես և այս կինը ապրում էինք միևնույն տանը: Ես ունեցա մի տղա երեխա, երեք օր անց նա էլ տղա երեխա ունեցավ: Մենք միասին էինք, և որևէ օտար մեկը մեզ հետ չկար տանը: Գիշերը այս կնոջ որդին մահացավ: Ես քնած էի, նա վերցրեց իմ որդուն և իր մեռած երեխային թողեց ինձ: Առավոտյան ես արթնացա, որպեսզի կերակրեմ իմ որդուն, սակայն մահճակալում երեխան մեռած էր: Ուշադիր նայելով նրան՝ ես նկատեցի, որ նա իմ որդին չէ:

Մյուս կինը միջամտեց՝ ասելով.

- Ընդհակառակը, ապրող երեխան իմն է, և այդ քո որդին էր մեռած:

Բայց առաջին կինը պնդում էր.

- Ոչ, այդ քո որդին էր մեռած, իսկ իմը ողջ և առողջ է:

Վեճը բորբոքվում էր: Ինչպե՞ս իմանալ, թե այդ երկու կանանցից ո՞րն էր ասում ճշմարտությունը:

Սողոմոնն թագավորն իր իմաստության շնորհիվ գտավ ելքը: Նա ասաց.

- Բերե՛ք մի սուր և երկու կես արե՛ք երեխային ու մի կեսը տվե՛ք այս կնոջը, մյուս կեսը՝ մյուս կնոջը:

Այդ ժամանակ կանանցից մեկը ծնկի իջավ և աղերսեց արքային:

- Ավելի լավ է երեխային տաք մյուս կնոջը, քան թե սպանեք:

Մյուս կինն ասաց.

- Սպանե՛ք երեխային, թող ոչ իմը լինի և ոչ նրանը:

Լսելով կանանց խոսքերը՝ Սողոմոնն Իմաստունը հրամայեց.

- Երեխան տվե՛ք առաջին կնոջը, նա է երեխայի մայրը:

Այսպես Սողոմոնն Իմաստունը պարզեց ճշմարտությունը:

32

Սողոմոնն Իմաստունի արդար վճիռը

9. ՄԱՐԳԱՐԵՆՆԵՐԻ ԳՐԵՐԸ

Հին Կտակարանի վերջին բաժինը կազմում են մարգարեների գրքերը: Մարգարեներ եղել են վաղ ժամանակներից՝ Մովսեսը, Սամուելը, Դավիթը և ուրիշներ: Աստված մարդկանց դաստիարակելու համար ժողովրդի միջից ընտրում էր մարգարեներ, որոնք Աստծու պատգամները փոխանցում էին ժողովրդին:

Մարգարեները գիտակցում էին, որ իրենք Աստծու կողմից են ընտրված: Նրանց ձեռքով Աստված հաճախ հրաշքներ էր գործում, հայտնում ապագայում կատարվելիք դեպքերի մասին: Նրանք ձգտում էին, որ մարդիկ չչեղվեն Աստծու պատվիրաններից: Մարգարեները նաև ճիշտ կանխատեսումներ են կատարել Հիսուս Քրիստոսի մասին՝ ասելով, թե Աստված պիտի աշխարհ ուղարկի իր Միածին Որդուն որպես Փրկիչ կամ Մեսիա*, Ով պիտի քավություն տա մարդկանց մեղքերին:

Քրիստոնյաներիս համար շատ կարևոր է սա իմանալ: Հետագայում Հիսուս Քրիստոս մատնացույց էր անում մարգարեությունները՝ որպես իր գործունեության մասին վկայող հավաստի աղբյուրներ:

Մարգարեի տեսիլքը

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա ղ ց ե ղ և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Թվարկեք մարգարեների անուններ:
2. Ո՞ւմ միջոցով էր Աստված իր պատգամները հաղորդում ժողովրդին:
3. Ինչո՞ւ էր Աստված ընտրում մարգարեներին:
4. Ի՞նչ էին կանխատեսում մարգարեները Չիսուս Քրիստոսի մասին:

բ) Եկեք քննարկենք և բանավիճենք.

Ինչո՞վ էին առանձնանում մարգարեները Իսրայելի ժողովրդի կյանքում:

34

Չ ա ղ ս տ ա ց ն ե ն ք մ ե ղ բ առապաշարը

Մեսիա, մարգարեություն:

Բ առաբան

Մեսիա – նշանակում է Օծյալ:

Եղիա մարգարե

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

ՄԱՐԳԱՐԵ

Երբ որ վեհության կնիքը ճակատին
Եվ ճշմարտության սուրբ պատգամներով
Նա հայտնվեցավ մոլար աշխարքին
Եվ դարձ քարոզեց հրաթափ լեզվով,

Նրա աստվածային ձայնից սարսափած՝
Գիշերատեսիլ մարդիկ հուզվեցին,
Իրենց սեղանից վեր կացան հարբած,
Մոլեգնության մեջ աղաղակեցին.

- Ո՛վ ես դուն, արի, այս մեր հանցավոր
Ուրախությանը մասնակից եղիր,
Կամ թող վայելենք մեր կյանքն անցավոր,
Թե չէ՝ խիստ պատժի քարերից փախիր:

Սակայն անվհատ նա հառաջ գնաց
Անուշադիր յուր անձի վնասին,
Մոլորությունը ներելով մարդկանց՝
Չոգ տարավ նրանց փրկության մասին:

Եվ երբ որ լուստ նա ջահը ձեռքին
Մոտեցավ կորստյան փոսի եզերքին,
Ապերախտ ձեռքով ամբոխը խավար
Ջարկեց, խորտակեց ջահը փրկարար:

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Ժամանակ անցավ, թշվառ ամբոխին
Արդեն փորձանքը վրա էր հասած,
Երբ ուշքի եկավ, վայ տվեց գլխին.-
«Նա մարգարե էր, նա իրավ ասաց»:

Հովհաննես Թումանյան

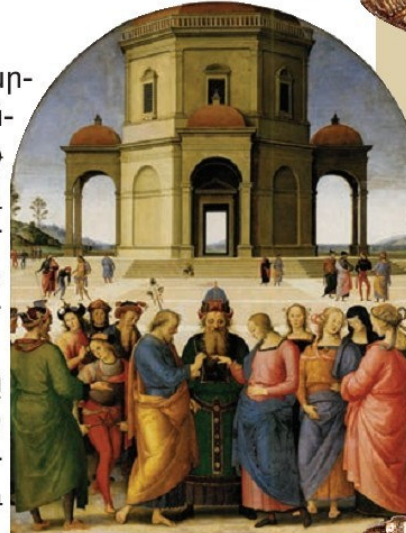
Մովսես մարգարե

10. ՀԻՍՈՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՆՆՅԱՆ ԱՎԵՏՈՒՄ

Մարիամ Աստվածածին

Նազարեթ փոքրիկ քաղաքում ապրում էին արդար ու բարեպաշտ ամուսիններ Յովակիմն ու Աննան: Յովակիմը մեծահարուստ մարդ էր Դավիթ թագավորի տոհմից, իսկ Աննան համեստ ու ազնիվ մի կին էր: Նրանք երկար տարիներ երեխա չէին ունենում: Երբ արդեն տարիքով բավականին մեծ էին, Աստված նրանց դուստր պարզեց, և նրան անվանեցին **Մարիամ**:

Մարիամի նշանադրությունը

Յովակիմն ու Աննան որոշեցին իրենց դստերը **ընծայել* տաճարին**: Երբ Մարիամը դարձավ երեք տարեկան, ծնողները նվերներով և հանդիսավորությամբ նրան տաճար տարան՝ այնտեղ կրթվելու և տաճարին ծառայելու համար:

Փոքրիկ աղջիկը Աստծու տաճարում մեծանում էր, թե՛լ էր մանում և ասեղնագործում:

Մարիամը խելացի էր, բարի, խոնարհ և օրվա մեծ մասը նվիրում էր աղոթքին ու ընթերցանությանը:

Երբ նա մեծացավ, նրան նշանեցին Նազարեթում ապրող Յովսեփի անունով մի **հյուսնի*** հետ:

Հրեշտակի ավետիսը*

Հրեշտակի ավետիսը

Մի օր Մարիամը տաճարի համար վարագույր գործելու թե՛լ էր մանում: Հանկարծ հայտնվեց Աստծու ուղարկած Գաբրիել հրեշտակը և հայտնեց, որ Մարիամը պետք է որդի ունենա և նրա անունը պետք է **Հիսուս*** ղնի: Նա կլինի **սուրբ ու ամենազոր և ողջ մարդկությանը կփրկի մեղքերից***: Այսինքն՝ նա էր լինելու այն Փրկիչը, Որի մասին Հին Կտակարանում կանխատեսել էին մարգարեները:

Սկզբում Մարիամը վախեցավ, հետո զարմացավ հրեշտակի ասածներից, որովհետև նա նշանված էր և դեռ ամուսնացած չէր: Սակայն հրեշտակը բացատրեց, որ Հիսուսը սովորական երեխա չի լինի, նա կծնվի **Սուրբ Հոգուց և Աստծու Որդի կկոչվի**, իսկ Աստծու համար անկարելի ոչինչ չկա:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Գաբրիել հրեշտակը երևաց նաև Մարիամի նշանածին՝ Հովսեփին: Հրեշտակը նրան պատվիրեց կնության առնել Մարիամին: Բարի և արդար Հովսեփը կատարեց այնպես, ինչպես հրեշտակի միջոցով պատվիրել էր Աստված:

Հ ա ղ Ե Ր և ա ռ ա ջ ա դ ր ա ն ք ն ե Ր

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ովքե՞ր էին Հովակիմն ու Աննան:
2. Ինչո՞ւ փոքրիկ Մարիամին ընծայեցին տաճարին:
3. Փորձիր նկարագրել, թե ինչպես էր Մարիամը տաճարում անցկացնում իր օրերը:
4. Ո՞ւմ հետ նշանեցին Մարիամին:
5. Ո՞ր քաղաքում էր բնակվում Հովսեփը:
6. Ի՞նչ հայտնեց հրեշտակը Մարիամին:
7. Ի՞նչ պատվիրեց հրեշտակը Հովսեփին:

38

բ) Եկեք քննարկենք և բանավիճենք.

Ձեր կարծիքով՝ ինչո՞ւ Աստված ընտրեց Մարիամին:

գ) Ամբողջացրո՛ւ հետևյալ նախադասությունները.

1. Մարիամի ծնողներն էին ...
2. Հրեշտակը Մարիամին ասաց, որ որդու անունը ...

դ) Փորձիր նկարել հրեշտակ:

Հ ա ղ Ե Ր Ա Ս Կ Ե Ն Ե Ք ն Ե Ր Բ ա ռ ա պ ա շ ա Ր Ը

Ավետիս, խոնարհ, անբիծ, հյուսն:

Բ ա ռ ա ղ ա ն

Ընծա – նվեր:

Հյուսն – փայտագործ վարպետ, փայտե առարկաներ պատրաստող:

Ավետել – բարի լուր հայտնել:

Հիսուս – թարգմանաբար նշանակում է փրկիչ:

Մեղք – անթույլատրելի վատ արարք, հանցանք:

11. ՀԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԾՆՈՒՄԸ

Մարդահամարը

Մեզանից մոտ երկու հազար տարի առաջ Հռոմի Օգոստոս կայսրը որոշեց **մարդահամար*** անցկացնել: Դրա համար յուրաքանչյուր բնակիչ պարտավոր էր գնալ իր ծննդավայրը:

Հովսեփին ու Մարիամը նույնպես պետք է մասնակցեին մարդահամարին: Այդ նպատակով նրանք մեկնեցին Հովսեփի ծննդավայրը՝ Բեթղեհեմ*: Այդ քաղաքը շատ հեռու էր Նազարեթից: Նրանք ստիպված էին երկար ճանապարհ անցնել: Երբ Բեթղեհեմ հասան, նրանք իջևանատներում* գիշերելու տեղ չգտան, որովհետև բոլոր սենյակները զբաղված էին: Նրանք ստիպված իջևանեցին մի քարայրում: Նույն գիշեր Մարիամը որդի ունեցավ: Երեխային բարուրեցին, և քանի որ օրորոց չկար, նրան տեղավորեցին **մսուրի*** մեջ: Մանկանն անվանեցին Հիսուս, ինչպես պատվիրել էր հրեշտակը:

Սուրբ Ծնունդ

Հովիվների այցը

Բեթղեհեմի շուրջը տարածված էին կանաչ մարգագետիններ, ուր հովիվները արածեցնում էին իրենց ոչխարներին: **Հիսուս Քրիստոսի*** ծննդյան գիշերը նրանք երկնքում վառ լույս տեսան: Հանկարծ հայտնվեց հրեշտակը և ասաց, որ մեծ ուրախություն է հայտնելու նրանց, քանի որ Բեթղեհեմ քաղաքում ծնվել է **Աստծու Որդին**, Ով աշխարհի է եկել մարդկանց փրկելու համար:

Հովիվները գնացին և քարայրում գտան Մարիամին, Հովսեփին և մսուրի մեջ դրված նորածին Հիսուսին: Հովիվները մոտեցան, խոնարհվեցին և պատմեցին հրեշտակի ավետիսի մասին:

Աստված Հիսուս Քրիստոսի ծննդյան համար ոչ թե շքեղ պալատ, այլ հասարակ տեղ ընտրեց: Նա առաջինը հասարակ մարդկանց՝ հովիվներին հայտնեց մանկան ծննդյան մասին:

Հովիվների երկրպագությունը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Մոգերի երկրպագությունը

Մոգերի երկրպագությունը

Հիսուս Քրիստոսի ծնվելուց հետո երկնքում մի մեծ, փայլատակող աստղ հայտնվեց, որի նմանը մարդիկ չէին տեսել:

Բեթղեհեմից շատ հեռու՝ արևելքում, բնակվում էին երեք հարուստ և իմաստուն մարդ, որոնք կոչվում էին **մոգեր***: Երբ նրանք նկատեցին նորահայտ աստղը, հասկացան, որ ծնվել է մարգարեների կանխատեսած Փրկիչը: Նրանք ցանկացան այցի գնալ, բայց չգիտեին, թե որտեղ է Նա: Եվ ահա այդ հրաշք աստղը մոգերին առաջնորդեց այն տեղը, որտեղ ծնվել էր Հիսուս Քրիստոս:

40

Փախուստ դեպի Եգիպտոս

Այն երկրում, որտեղ ծնվեց Հիսուս Քրիստոս, իշխում էր **Յերովդես** անունով մի թագավոր: Մինչև Բեթղեհեմ հասնելը մոգերը հյուրընկալվեցին Յերովդեսի մոտ: Երբ նա լսեց, որ Բեթղեհեմում ծնվել է Փրկիչը, Ում թագավոր են անվանում, կարծեց, թե նա պետք է իր փոխարեն թագավորի: Եվ Յերովդեսը որոշեց սպանել մանուկ Հիսուսին: Նա մոգերին ասաց, որ երբ մանկանը գտնեն, իրեն ևս տեղեկացնեն, որ ինքն էլ այցելի նրան: Սակայն Յերովդեսը ստում էր. նա այս ձևով ուզում էր գտնել ու սպանել մանուկ Հիսուսին:

Գիշերը հրեշտակը երևաց մոգերին, զգուշացրեց նրանց՝ իրենց երկրները վերադառնալ այլ ճանապարհով: Մոգերը գտան Մարիամին՝ մանուկ Հիսուսին գրկած: Նրանք ծնկի իջնելով՝ թանկարժեք նվերներ մատուցեցին և վերադարձան իրենց երկրները: Նույն հրեշտակը պատվիրեց Հովսեփին, որ Մարիամի ու մանուկ Հիսուսի հետ գնա Եգիպտոս և որոշ ժամանակ այնտեղ բնակվի: Հովսեփը իսկույն վերցրեց մանկանն ու Մարիամին և ճանապարհվեց դեպի Եգիպտոս:

Երբ Յերովդեսը մահացավ, հրեշտակը կրկին հայտնվեց Հովսեփին և պատվիրեց վերադառնալ հայրենիք: Հովսեփը մանուկ Հիսուսի և Մարիամի հետ վերադարձավ Եգիպտոսից և կրկին բնակություն հաստատեց Նազարեթ քաղաքում:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հ ա Ր Գ Ե Ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչո՞ւ Հովսեփն ու Մարիամը Բեթղեհեմ գնացին:
2. Որտե՞ղ գիշերեցին նրանք:
3. Ովքե՞ր առաջինն իմացան Հիսուսի ծննդյան մասին:
4. Ի՞նչ հայտնեց հրեշտակը հովիվներին:
5. Ովքե՞ր էին մոզերը, և ինչպե՞ս տեղեկացան Հիսուս Քրիստոսի ծննդյան մասին:
6. Ո՞վ էր ուզում սպանել մանուկ Հիսուսին: Ինչո՞ւ:

բ) *Հետևյալ հատվածի համար գտիր հարմար վերնագիր: Քո ընտրած վերնագիրը համեմատիր ընկերոջդ ընտրած վերնագրի հետ.*

Երբ Հերովդեսը մահացավ, հրեշտակը կրկին հայտնվեց Հովսեփին և պատվիրեց վերադառնալ հայրենիք: Հովսեփը մանուկ Հիսուսի և Մարիամի հետ վերադարձավ Եգիպտոսից և կրկին բնակություն հաստատեց Նազարեթ քաղաքում:

41

Հ ա Ր Ա տ ա ց ն ե ն ք մ ե Ր Բ առ ա պ ա շ ա Ր Ղ

Իջևանատուն, մսուր, մոզ, նորահայտ, մարդահամար:

Բ առ ա ղ ա ն

Մարդահամար – երկրի բնակիչներին հաշվառելու գործողություն:

Բեթղեհեմ – քաղաք Պաղեստինում:

Իջևանատուն – հյուրանոց, պանդոկ, գիշերելու տեղ:

Մսուր – գոմում այն տեղը, ուր կենդանիների համար խոտ են լցնում:

Քրիստոս – թարգմանաբար նշանակում է Օծյալ:

Մոզ – այսպես էին կոչվում Հին Արևելքում իմաստուն ու կրթված մարդիկ, որոնք ուսումնասիրում էին տարբեր գիտություններ և հատկապես աստղագիտություն:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

ԵՂԵՎՆԻՆ

Շատ-շատ տարիներ առաջ, երբ ծնվեց Հիսուս Քրիստոսը, ամբողջ աշխարհը ուրախացավ: Ամեն կողմից մարդիկ եկան՝ տեսնելու մանուկ Հիսուսին, և նրան նվերներ բերեցին:

Հիսուսի տան մոտ երեք ծառեր էին աճում՝ արմավենին, թթենին ու եղևնին: Երբ շոգն ընկավ, արմավենին պարզեց իր լայն տերևները, որ հով անի Հիսուսին: Թթենին իր տերևները տվեց, որ նրա համար փափուկ անկողին պատրաստեն:

- Իմ տերևները փշոտ են: Ես ոչինչ չունեմ մանուկ Հիսուսին տալու, մտորեց եղևնին ու սկսեց լաց լինել:

Երբ մթնեց ու երկնքում վառվեցին աստղերը, նրանք որոշեցին օգնել եղևնուն: Աստղերը կամաց-կամաց ներքև իջան, նստեցին եղևնու ճյուղերին, և նա սկսեց փայլել ու շողշողալ: Երբ Հիսուսն արթնացավ ու տեսավ փայլփլող ծառը, շատ ուրախացավ: Եվ դա եղավ ամենագեղեցիկ նվերը Հիսուսին:

Այդ օրից սկսած՝ եղևնին դարձավ Ամանորի, Սուրբ Ծնունդի ծառ:

42

Տիրամայրը (Մարիամ Աստվածածին)

12. Պ Ա Տ Ա Ն Ի Ն Տ Ա Ճ Ա Ր Ո Ւ Մ

Հիսուս ապրում և մեծանում էր Նազարեթ քաղաքում:

Մարիամն ու Հովսեփը, իրենց բազմաթիվ հայրենակիցների նման, ամեն տարի Ջատկի տոնին գնում էին Երուսաղեմ: Երբ Հիսուս դարձավ տասներկու տարեկան, նրան ևս իրենց հետ տարան Երուսաղեմ:

Ջատկի տոնակատարությունները շարունակվեցին մեկ շաբաթ: Երբ տոներից հետո բոլորը տուն էին վերադառնում, պատանի Հիսուս մնաց Երուսաղեմում: Մարիամն ու Հովսեփը, կարծելով, թե նա իրենց բարեկամների հետ առջևից է գնում, հանգիստ ճանապարհվեցին Նազարեթ: Երեկոյան, երբ բոլորը կանգ առան հանգստանալու, ծնողները որոնեցին Հիսուսին, բայց ոչ մի տեղ չգտան: Նրանք չափազանց անհանգստացան և ստիպված վերադարձան Երուսաղեմ: Քաղաքում երկար փնտրելուց հետո վերջապես նրան գտան տաճարում: Հիսուս նստած էր **օրենքի ուսուցիչների*** հետ, լսում էր նրանց և հարցեր տալիս:

Բոլորն ապշել էին տասներկու տարեկան երեխայի տված իմաստուն հարցերից և պատասխաններից:

Մարիամը շատ էր զարմացել, որ հնազանդ որդին առանց նախազգուշացնելու մնացել էր տաճարում: Նա մոտ վազեց որդուն և ասաց.

– Ձավակս, գիտե՞ս, թե որքան ժամանակ է, որ ես ու հայրդ անհանգստացած քեզ ենք փնտրում:

Հիսուսը պատասխանեց.

– Ինչո՞ւ էիք ուրիշ տեղ փնտրում: Չգիտեի՞ք, որ ես **Հորս տանը** պետք է լինեմ:

Այսպես պատասխանելով՝ Հիսուս ցանկանում էր ասել, որ Ինքն Աստծու Որդին է, իսկ տաճարը Իր Հոր տունն է: Սակայն ոչ ոք չհասկացավ այս խոսքերի բուն իմաստը:

Հիսուս ծնողների հետ վերադարձավ Նազարեթ: Նա շատ աշխատասեր, բարի, համեստ և հնազանդ որդի էր:

Հովսեփը հյուսն էր, և Հիսուս օգնում էր նրան այդ աշխատանքում:

Պատանի Հիսուս տաճարում

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չարգեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչո՞ւ էին Մարիամն ու Չովսեփը ամեն տարի գնում Երուսաղեմ:
2. Քանի՞ տարեկան էր Չիսուս, երբ ծնողները նրան տարան Երուսաղեմ:
3. Որտե՞ղ գտան Մարիամն ու Չովսեփը Չիսուսին:
4. Ի՞նչ էր անում Չիսուս տաճարում:
5. Ինչո՞ւ էին ճանաչողները սիրում Չիսուսին:
6. Ի՞նչ արհեստ սովորեց Չիսուս:

բ) Եկեք քննարկենք և բանավիճենք.

Ձեր կարծիքով՝ ինչպիսի՞ն պետք է լինի երեխան:

Բ առ ա Ր ա ն

Օրենքի ուսուցիչ – Չին Չրեաստանում Աստծու օրենքի և պատվիրանների գիտակ և ուսուցանող:

Սուրբ ընտանիք

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹԻՉ ԱՅՈՒԹ

ՀԻՍՈՒՄ ԵՎ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ

«Այն օրը աշակերտները մոտեցան Հիսուսին և ասացին. «Մեզնից ո՞վ է մեծը երկնքի արքայության մեջ»: Եվ նա իր մոտ կանգնեց մի մանուկ, կանգնեցրեց նրան նրանց մեջ ու ասաց. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, եթե չդառնաք ու չլինեք մանուկների պես, երկնքի արքայությունը չեք մտնի: Ով իր անձը խոնարհեցնում է ինչպես այս մանուկը, երկնքի արքայության մեջ նա է մեծ»:

(Ավետարան ըստ Մատթեոսի 18.1-5)

Տիրամայրը մանկան հետ

45

12. ՀԻՍՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Մարիամի և Եղիսաբեթի հանդիպումը

46

Հովհաննես Սկրտչի ծնունդը

Ջաքարիան Երուսաղեմի տաճարի քահանաներից էր: Նա և իր կինը՝ Եղիսաբեթը, բավականին ծեր էին, բայց երեխա չունեին: Դա մեծ վիշտ էր նրանց համար:

Մի օր, երբ Ջաքարիան տաճարում **խնկարկում*** էր, հայտնվեց Գաբրիել հրեշտակը և ասաց, որ նա շուտով պետք է որդի ունենա: Հրեշտակը Ջաքարիային պատվիրեց ապագա մանկանն անվանել Հովհաննես:

Ծեր քահանան չհավատաց այս խոսքերին: Այդ թերահավատության պատճառով հրեշտակը մինչև երեխայի ծնվելը Ջաքարիային զրկեց խոսելու կարողությունից:

Անցավ որոշ ժամանակ: Չնայած Ջաքարիան դեռ չէր կարողանում խոսել, սակայն ինքն ու կինը շատ երջանիկ էին, որովհետև շուտով երեխա էին ունենալու:

Որդու ծննդից հետո՝ անվանակոչության օրը, Ջաքարիայի խոսելու կարողությունը վերականգնվեց: Եվ ինչպես պատվիրել էր հրեշտակը, տղային անվանեց Հովհաննես, որ նշանակում է **Աստծու շնորհ**:

Հովհաննեսը քարոզում է և մկրտում

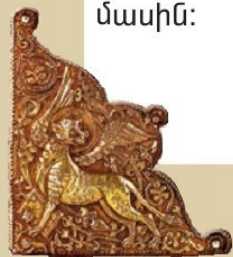
Մանուկը մեծանում էր և իր խելքով հիացնում ծնողներին ու հարազատներին:

Երբ Հովհաննեսը դարձավ չափահաս, նա հեռացավ մի ամայի, անմարդաբնակ վայր:

Անապատը բնակավայրից բաժանվում էր **Հորդանան** գետով: Մարդիկ անցնում էին գետը՝ նրան տեսնելու և լսելու: Նա մարդկանց քարոզում* էր **Փրկչի** մոտալուտ գալստյան մասին:

Հովհաննես Սկրտիչ

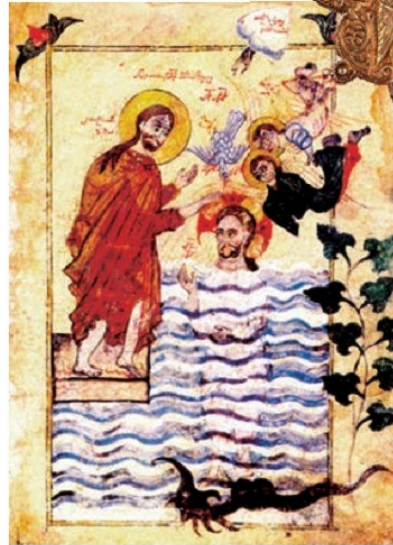

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Շուտով Հովհաննեսի մասին շատերն իմացան և ընդունեցին նրան որպես սուրբ և մարգարե:

Մարդիկ նրան հարցնում էին, թե ինչ անեն, որ Աստված ների իրենց մեղքերը: Հովհաննեսը պատասխանում էր, որ անհրաժեշտ է **ապաշխարել***, **խոստովանել***, մեղք չգործել, լինել բարի ու գթառատ, հավատալ Աստծուն:

Ովքեր հավատում էին և խոստովանում, Հովհաննեսը նրանց մկրտում* էր գետում: Դրա համար էլ ժողովուրդը նրան անվանեց Հովհաննես Մկրտիչ:

XIII դարի մանրանկար.
«Մկրտություն»

Հովհաննեսը մկրտում է Հիսուսին

Երբ լրացավ Հիսուսի 30 տարին, նա գնաց Հորդանան գետի ափը, որտեղ մկրտում և քարոզում էր Հովհաննեսը: Հիսուս խնդրեց իրեն ևս մկրտել: Չնայած Հովհաննեսը Հիսուսին չէր տեսել, բայց անմիջապես հասկացավ, թե ով է կանգնած իր դիմաց: Նա հասկանում էր, որ Աստծու Որդին կարիք չունի մկրտության, ուստի և հրաժարվեց մկրտել՝ ասելով, որ Հիսուս պետք է իրեն մկրտի, և ոչ թե ինքը՝ Նրան: Սակայն երբ Հիսուս պնդեց, թե այդպես է պետք, Հովհաննեսը հնազանդվեց և մկրտեց Հիսուսին: Հիսուսի մկրտության պահին Սուրբ Հոգին որպես աղավնի իջավ Հիսուսի վրա և երկնքից լսվեց Հոր ձայնը. «Դա է Իմ սիրելի Որդին»:

Հիսուսի մկրտությունը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞վ էր Հովհաննես Մկրտիչը:
2. Ի՞նչ էր անում նա գետի ափին:
3. Քանի՞ տարեկան էր Հիսուս, երբ մկրտվեց:

բ) Զույգերով ուշադիր կարդացե՛ք «Հովհաննեսը մկրտում է Հիսուսին» հատվածը և մաս առ մաս վերնագրե՛ք այն:

գ) Եկե՛ք քննարկենք և բանավիճենք.

Ինչո՞ւ Հովհաննես Մկրտիչը չէր ուզում մկրտել Հիսուսին:

48

Հարստացնենք մեր բառապաշարը

Խնկարկել, գթառատ, քարոզել, խոստովանել, մկրտել:

Բառարան

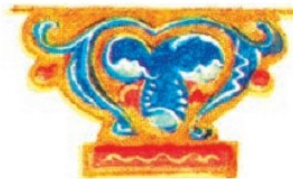
Մկրտել – ընկղմել ջրի մեջ, մաքրել մեղքերը:

Խնկարկել – կրակի վրա խունկ գցել, խունկ ծխեցնել. խունկը ծառի խե-
ժից պատրաստված անուշահոտ նյութ է, որն օգտագործվում է եկե-
ղեցական արարողությունների ժամանակ:

Քարոզել – բացատրել և ուսուցանել:

Խոստովանել – գիտակցել սեփական սխալներն ու անկեղծ պատմել:

Ապաշխարել – զղջալ, խոստովանել գործած մեղքերը և բարի գործերով հատուցել:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

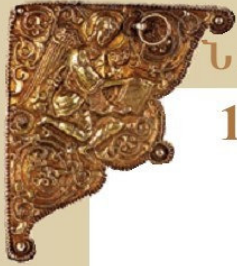
ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՎՈՐԻ ԵՎ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ
ՄԿՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հայոց դարձի պատմիչ Ագաթանգեղոսի համաձայն՝ Տրդատ թագավորը, նրա իշխաններն ու հայ ժողովրդի մեծ մասը մկրտվեցին Արածանի գետում, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի ձեռքով: Ագաթանգեղոսը պատմում է, որ մկրտության ժամանակ, երբ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչն օրհնված ջուր էր լցնում Տրդատ արքայի գլխին, Արածանի գետի մեջ հրաշք տեղի ունեցավ: Երկնքից լույսի կաթիլներ իջան ու շրջան կազմեցին Արածանի գետի ջրերի վրա: Հետագայում Արածանի գետն այդ հրաշքի շնորհիվ ձեռք բերեց բուժիչ ու հրաշագործ գետի համբավ:

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը մկրտում է ժողովրդին

49

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

13. ՀԻՍՈՒ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՓՈՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Անապատի մեջ խավար ու տխուր,
Տրված քարերից մի քարի վրա,
Գլխակոր նըստած, մտախոհ ու լուռ՝
Աշխարհի մասին մտածում էր նա:

Յովհ. Թումանյան

Հիսուս Քրիստոս իր մկրտությունից հետո գնաց անապատ, որտեղ առանձնության մեջ ապրեց 40 օր: Չորսբոլորը միայն ավագ ու քարեր էին: Հիսուսի շուրջը թունավոր սողուններ կային, բայց ոչ մեկը չէր մոտենում Նրան:

Նա անընդհատ աղոթում էր և մտածում մարդկանց փրկության մասին:

Առաջին փորձությունը

Հիսուս 40 օր ոչինչ չկերավ և քաղց զգաց: **Սատանան***, որ անընդհատ հետևում էր Հիսուսին, մոտեցավ Նրան, որպեսզի փորձի և **մոլորեցնի***: Նա ասաց, որ եթե Հիսուս իրոք Աստծու Որդին է, թող այնպես անի, որ անապատի քարերը հաց դառնան:

Հիսուս, սակայն, պատասխանեց, որ **մարդը միայն հացով չի ապրում, այլ նաև Աստծու խոսքով:**

Երկրորդ փորձությունը

Սատանան չնայած պարտվեց, չհեռացավ և շարունակեց փորձել Հիսուսին: Տեսնելով, որ ուտելիքի միջոցով չկարողացավ իր ուզածին հասնել՝ այլ միջոցի դիմեց: Այս անգամ Հիսուսին տարավ մի բարձր աշտարակի վրա և ասաց, որ եթե նա Աստծու Որդին է, թող իրեն ցած նետի: Եթե Աստված սիրում է իր Որդուն, ապա նա չի թողնի, որ Հիսուսը վնասվի:

Բայց Հիսուս իրեն ցած չզցեց և պատասխանեց, որ **Աստծուն փորձել չի կարելի:**

Երրորդ փորձությունը

Սատանան կրկին պարտվեց, բայց շարունակեց Հիսուսին փորձելու նոր ուղիներ փնտրել: Այս անգամ նա Հիսուսին ցույց տվեց աշխարհի բոլոր թագավորությունները, նրանց փառքն ու հարստությունները: Նա ասաց, որ եթե Հիսուս Քրիստոս իր առաջ խոնարհվի, այդ բոլորը նրան կտա: Բայց Հիսուս պատասխանեց, որ միայն Աստծուն պետք է **երկրպագել:**

Սատանան, տեսնելով, որ անկարող է պարտության մատնել Հիսուսին, թողեց հեռացավ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ի՞նչ էր անում Հիսուս Քրիստոս անապատում:
2. Ո՞վ մոտեցավ Հիսուսին և ինչո՞ւ:
3. Ի՞նչ փորձության ենթարկվեց Հիսուս առաջին անգամ:
4. Ո՞րն էր երկրորդ փորձությունը:
5. Ի՞նչ պատասխանեց Հիսուս երրորդ փորձության ժամանակ:

բ) Փորձե՛ք բացատրել.

Ինչպե՞ս եք հասկանում «Մարդը միայն հացով չի ապրում, այլ նաև Աստծու խոսքով» արտահայտությունը:

Հարստացնենք մեր բառապաշարը

Փորձություն, փառասիրություն, երկրպագել:

Բառարան

Սատանա – անձնավորված չար ոգի, խարդախ, խաբեբա, խորամանկ:

Հիսուսի փորձությունները

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

ԼԱՎ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Երկու ընկերներ որոշեցին ճանապարհորդել: Մի օր ճանապարհորդները հասան մի քաղաք, որի դարպասների վրա մարդկանց գլուխներ էին կախված: Նրանք ներս մտան քաղաք և դժնապանների հարցուփորձ արեցին: Դժնապանները պատմեցին, որ դրանք օտար ճանապարհորդների գլուխներ են: Այդ միջոցին եկան թագավորի ծառաները և նրանց պալատ հրավիրեցին:

Թագավորը նրանց պատվին ճոխ հյուրասիրություն կազմակերպեց: Հյուրասիրության ընթացքում, երբ ընկերներից մեկը ինչ-որ առիթով դուրս եկավ սենյակից, թագավորը մյուս ընկերոջը հարցրեց.

- Ամո՞թ չէ՞, որ քեզ պես պատվավոր մարդը նման հասարակ մարդու հետ է ճանապարհորդում:

Ընկերը պատասխանեց.

- Դուք սխալվում եք, Ձերդ մեծություն: Իմ ընկերը բոլորովին էլ հասարակ մարդ չէ: Նա իսկական ընկեր է, և ես ոչ թե ամոթ, այլ մեծ պատիվ եմ համարում նրա հետ ընկերություն անելը:

Շուտով ներս մտավ դրսում գտնվողը:

Որոշ ժամանակ անց մյուս ընկերը դուրս եկավ: Այս անգամ թագավորը փորձեց երկրորդին՝ ասելով.

- Ինձ թվում է, որ դու հարուստ տոհմի զավակ ես: Ինչո՞ւ ես անարժան մարդու հետ շրջում և արատավորում քո պատիվը:

- Ո՛վ մեծ թագավոր, իմացած եղիր, որ թեև իմ ընկերը հարուստ տոհմից չէ, բայց շատ ազնիվ մարդ է: Նա բազում նեղություններից է ինձ փրկել, և ես հպարտ եմ այդպիսի ընկեր ունենալու համար:

Թագավորը, օտարականներին թանկարժեք նվերներ տալով, ճանապարհ դրեց:

Պալատականները շատ զարմացան և հարցրին թագավորին, թե ինչու այս օտարականներին ևս սպանել չտվեց, այլ մեծ պատիվների արժանացրեց: Թագավորը պատասխանեց.

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

- Նախորդներին ես հրամայում էի սպանել, որովհետև նրանք սեփական արժանիքները բարձրացնելու համար չարախոսում էին իրենց ընկերներին: Իսկ սրանցից յուրաքանչյուրը հպարտանում էր մյուսի արժանիքներով:

Այս առակը սովորեցնում է, որ նրանք, ովքեր փորձության ժամին չեն դավաճանում, չեն վախենում և չեն հրաժարվում իրենց սկզբունքներից, գնահատվում և պարգևների են արժանանում:

Հիսուս անապատում

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

15. ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՈՒՏՐՈՒԹՅՈՒՆ

Երբ Հիսուս վերադարձավ անապատից, մարդկանց սկսեց պատմել Աստծու մասին: Իր առաքելությունն իրագործելու համար նրան անհրաժեշտ էին ազնիվ, նվիրված, խիզախ և անձնագոհ օգնականներ: Թեև Նա բազում հետևորդներ ուներ, սակայն ընտրեց միայն **տասներկուսին**:

Մի անգամ, երբ Հիսուս անցնում էր ծովափով, տեսավ երկու ձկնորս եղբայրների՝ **Պետրոսին** և **Անդրեասին**, որոնք ծուկ էին որսում: Հիսուս մոտեցավ նրանց և ասաց, որ հետևեն Իրեն: Նրանք թողեցին նավակն ու ձկնորսական ցանցերը և գնացին Հիսուսի ետևից:

Քիչ այն կողմ **Հակոբոսն** ու **Հովհաննեսը** իրենց հոր հետ ուռնականներն էին նորոգում: Հիսուս նրանց էլ կանչեց, և ձկնորս եղբայրները նույնպես հետևեցին Նրան:

Հետո Հիսուս հանդիպեց **Փիլիպպոսին**: Նա իր ընկեր **Բարդուղիմեոսի** հետ ևս միացավ աշակերտների խմբին:

Հաջորդ ընտրված աշակերտը **Մատթեոսն** էր, որը մաքսավոր* էր: Մաքսավորներին ժողովուրդը չէր սիրում, որովհետև նրանք սահմանված չափից ավելի շատ էին հարկ հավաքում: Բայց Մատթեոսը, լսելով Հիսուսի խոսքը, թողեց գործը և գնաց Նրա ետևից:

Որոշ ժամանակ անց Հիսուս բարձրացավ մի լեռան վրա և ամբողջ գիշեր աղոթեց: Լուսաբացին Նրա շուրջը հավաքվեցին շատ հետևորդներ: Նրանցից Հիսուս դարձյալ աշակերտներ ընտրեց: Աշակերտների թիվը հասավ տասներկուսի՝ **Պետրոսը**, **Անդրեասը**, **Հովհաննեսը**, **Փիլիպպոսը**, **Բարդուղիմեոսը**, **Թադեոսը**, **Մատթեոսը**, **Թովմասը**, **Սիմոնը** և **Հուդան**, **Չեբեդեոսի** որդի **Հակոբոսն** ու **Ալփեոսի** որդի **Հակոբոսը**:

Հիսուս Քրիստոս իր աշակերտներին ընտրեց հասարակ մարդկանցից: Նրանց մեծ մասը աղքատ և անուս ձկնորսներ էին: Մի մասն էլ ամենօրյա ապրուստը ճակատի քրտինքով վաստակող աշխատավորներ էին:

Աշակերտները երեք տարի շրջեցին Հիսուսի հետ, հավատարմորեն հետևեցին իրենց ուսուցչի պատվիրաններին, եղան նրա գործերի և հրաշքների ականատեսները:

Հովհաննես առաքյալ

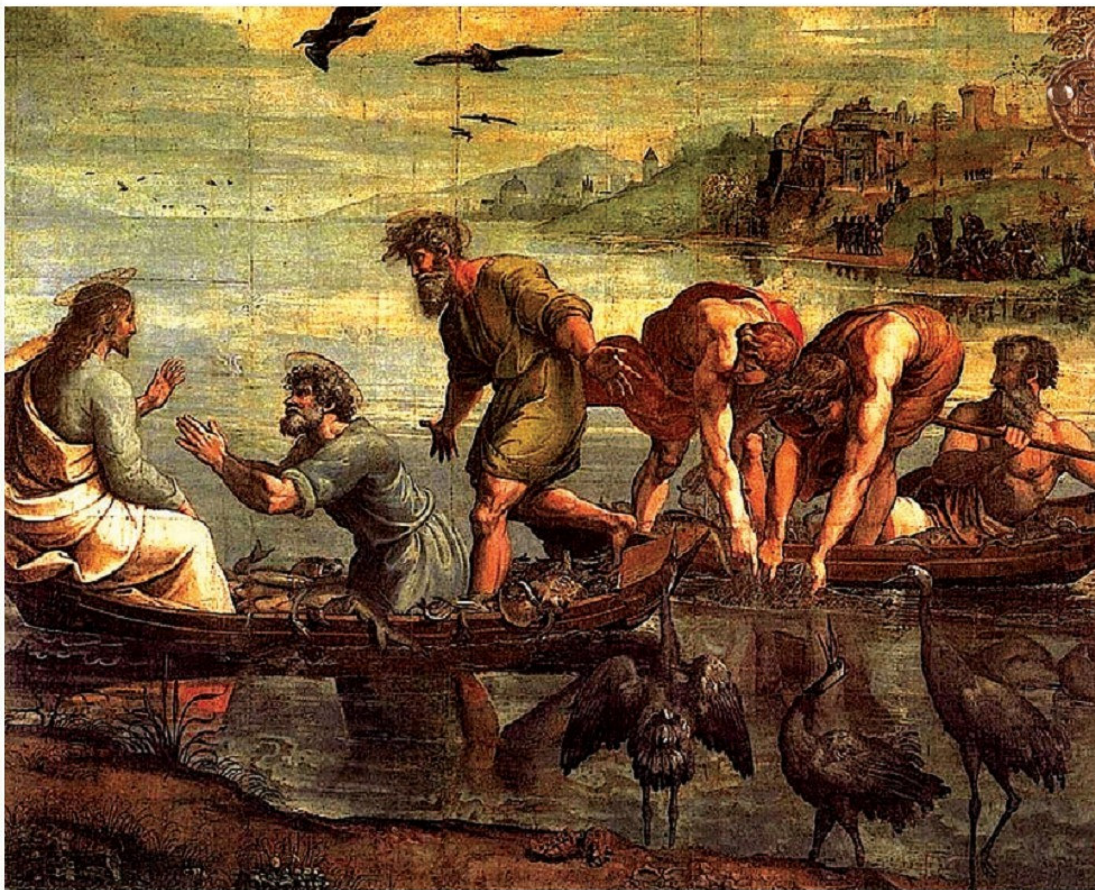
ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Նրանք սիրում էին Հիսուսին, Նրան անվանում էին **Տեր* և Ուսուցիչ**: Իսկ Հիսուս նրանց անվանում էր եղբայրներ կամ բարեկամներ և նրանց հետ կիսում էր ամեն ինչ:

Հետագայում աշակերտները կոչվեցին **առաքյալներ**: Նրանք այսպես կոչվեցին, որովհետև Հիսուս նրանց պատվիրեց գնալ աշխարհի բոլոր կողմերը՝ **ուսուցանելու և քարոզելու Ավետարանը, բժշկելու և մկրտելու** մարդկանց: Նրանք բազում նեղություններ կրեցին, ծանր հալածանքների ենթարկվեցին, բայց չընկճվեցին* և անսահման համբերությամբ շարունակեցին քարոզել Աստծու խոսքը:

Հիսուսի աշակերտների շնորհիվ բազմաթիվ երկրներում ձևավորվեցին **քրիստոնեական համայնքներ**, հիմնվեցին **եկեղեցիներ**:

Հիսուս Քրիստոսի առաքյալներից Թադեոսն ու Բարդուղիմեոսն եկան Հայաստան և հիմնեցին Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին:

Հիսուս իր աշակերտների հետ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչո՞ւ Հիսուս ընտրեց աշակերտներ:
2. Հիսուսի ո՞ր աշակերտներն էին ձկնորսներ:
3. Ինչպե՞ս էին աշակերտները կոչում Հիսուսին:
4. Ի՞նչ պատվիրեց Հիսուս առաքյալներին:
5. Ի՞նչ արեցին առաքյալները բազմաթիվ երկրներում:

բ) Փորձե՛ք քվարկել տասներկու առաքյալների անունները:

Բ առ ա ղ ա ն

Մաքսավոր – հարկահավաք:

Տեր – այդպես են անվանում և դիմում Աստծուն:

Ընկճվել – վհատվել, հուսահատվել:

Լ ՐԱՅՈՒԹԻՉ ԱՅՈՒԹ

56

12 առաքյալներից է համարվում նաև Մատաթիան, որն ընտրվեց վիճակահանությամբ՝ Հիսուս Քրիստոսին մատնած Յուդա Իսկարիովտացու փոխարեն:

Հիսուս Քրիստոսի ուսմունքը տարածեցին ոչ միայն նրա տասներկու աշակերտները: Նոր Կտակարանում կան բազմաթիվ նամակներ, քարոզներ, որոնց հեղինակը Պողոս առաքյալն է: Պողոսը Հիսուսին նվիրված լինելու և Նրա պատվիրանները քարոզելու համար նույնպես կոչվում է առաքյալ:

Սկզբում Պողոսը քրիստոնյաների հակառակորդն էր: Քրիստոնյաներին հալածելու պատճառով նա կուրանում է, սակայն հրաշք է տեղի ունենում, և Հիսուս Քրիստոսի օգնությամբ վերականգնվում է նրա տեսողությունը:

Դրանից հետո նա մկրտվում է և իրեն նվիրում Հիսուս Քրիստոսի պատվիրանների տարածմանը:

Պետրոս և Պողոս առաքյալները

16. ՀԻՍՈՒՍ ՕԳՆՈՒՄ Է ՄԱՐԴԿԱՆՅ

«Այն ամենը, ինչ կկամենաք,
որ մարդիկ ձեզ անեն,
այդպես և դուք արեք նրանց»:
«Ոսկե կանոն»

Հիսուս քարոզելու և Աստծու պատվիրանները մարդկանց սովորեցնելու նպատակով շրջում էր քաղաքներում և գյուղերում: Նա ոչ միայն քարոզում, այլև օգնում էր կարիքավորներին: Հիսուսի աշակերտները պատմում են, որ մի անգամ Նրան լսելու համար հավաքվել էին բազմաթիվ մարդիկ: Ջրույցն ավարտվեց բավականին ուշ: Հիսուս չցանկացավ ժողովրդին քաղցած տուն ճանապարհել և պատվիրեց աշակերտներին՝ կերակրել նրանց: Պարզվեց, որ եղած հացն ու ձուկը շատ քիչ են: Հիսուս վերցրեց դրանք, օրհնեց և տվեց աշակերտներին, նրանք էլ՝ ժողովրդին: Մարդիկ մոտենում, վերցնում էին այնքան, որքան կամենում էին, բայց հացն ու ձուկը չէր վերջանում: Այդպիսի երևույթները մարդիկ անվանում էին հրաշքեր: Սակայն դրանով Հիսուս ցույց էր տալիս Իր աստվածային ամենակարողությունը: Այդ պատճառով շատ հիվանդներ, ովքեր հավատում էին Հիսուսին և դիմում էին նրան, բուլորն էլ առողջանում էին. խուլերը լսում էին, կույրերը՝ տեսնում, կաղերն ու անդամալուծները* քայլում էին, բորոտները* մաքրվում էին վերքերից: Հիսուսի բուժած մարդկանց մասին վկայություններն այնքան շատ են, որ հնարավոր չէ բոլորը հիշատակել:

Հիսուս Քրիստոս նաև խրատներ էր տալիս մարդկանց և սովորեցնում, թե ինչպես ճիշտ ապրեն: Նա սիրում էր կրկնել հետևյալ միտքը. «Այն ամենը, ինչ կկամենաք, որ մարդիկ ձեզ անեն, այդպես և դուք արեք նրանց»: Այդ իմաստուն խորհուրդը հետագայում կոչվեց «Ոսկե կանոն»:

Իշխանավորներն ու փարիսեցիները* նախանձով ու չարությամբ էին լցված Հիսուսի նկատմամբ, որովհետև նա Իր առակների և գրույցների միջոցով ցույց էր տալիս ու դատապարտում նրանց ազահությունն ու կեղծավորությունը:

Հիսուս բուժում է կույրին

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա ղ ց ե ղ ր և ա ռ ա ջ ա դ ր ա ն ք ն ե ղ ր

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ի՞նչ է հրաշքը:
2. Ինչո՞ւ էր Չիսուս հրաշքներ գործում:
3. Ի՞նչ է ասում «Ոսկե կանոնը»:
4. Ինչպե՞ս էին վերաբերվում փարիսեցիները և իշխանավորները Չիսուսին:

բ) Եկեք քննարկենք և բանավիճենք.

Բացատրե՛ք «Ոսկե կանոնի» իմաստը:

գ) Անգհի՛ր սովորեք «Ոսկե կանոնը»:

Չ ա ղ ր ս տ ա ց ն ե ն ք ն ե ղ ր ք ա ռ ա պ ա շ ա ղ ը

Պատվիրան, հրաշք, օրհնել:

Բ ա ռ ա ղ ա ն

Անդամալույծ – հաշմանդամ, շարժվելու կարողությունից զրկված:

Բորոտ – անբուժելի, վարակիչ մաշկային հիվանդությամբ տառապող մարդ:

Փարիսեցի – Իսրայելում օրենքի և կրոնական ավանդույթների պահպանությանը նվիրված կրոնավոր:

58

Չիսուս բուժում է հիվանդին

ԼՐԱՅՈՒԹԻՉ ԱՅՈՒԹ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՅԻ

Ս. Գրիգոր Նարեկացին միջնադարյան հայ նշանավոր հոգևորական է: Նրա մասին ժողովուրդը բազմաթիվ ավանդություններ է պատմում: Մարդիկ հրաշագործ ուժ են վերագրում անգամ նրա «Մատյան ողբերգության» աղոթագրքին, որին ժողովրդական լեզվով Նարեկ են անվանում: Հիվանդների ապաքինման համար, որպես աղոթք, հաճախ Նարեկ են կարդում, իսկ գիրքը դնում բարձի տակ:

Ավանդությունը պատմում է, որ մի անգամ Նարեկացուն նախանձող մարդիկ նրան զրպարտում են կաթողիկոսի մոտ:

Կաթողիկոսը եպիսկոպոսներ է ուղարկում Նարեկավանք: Երբ նրանք տեղ են հասնում, Գրիգորը պատվիրում է հյուրերի համար ճաշ բերել: Այդ օրը պահք էր և միս ուտել չէր կարելի: Սակայն, ի զարմանս բոլորի, տապակած աղավնի մատուցեցին:

Եպիսկոպոսները, երբ տեսան տապակած թռչունները, ասացին.

– Հայր սուրբ, մի՞թե պահքի օրերին կարելի է միս ուտել:

Գրիգորը հասկացավ, որ դա իր թշնամիների դավադրությունն է, բայց չչփոթվեց, այլ վերցնելով տապակած աղավնիները՝ սկսեց աղոթել: Հյուրերի աչքի առջև թռչունները հանկարծ կենդանացան ու թև առնելով՝ թռան պատուհանից: Եպիսկոպոսները, տեսնելով նրա կատարած հրաշքը, ներողություն խնդրեցին և հեռացան:

Ս. Գրիգոր Նարեկացի

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

17. Ի Ա Վ Ա Տ Ո Ւ Ն Խ Ո Ր Հ Ո Ւ Ր Դ Ա Ն Ե Ր

Հիսուս Քրիստոսի համբավը տարածվել էր ամբողջ երկրում: Ուր Նա գնում էր, բազմաթիվ մարդիկ հավաքվում և սիրով լսում էին Նրան: Նրա խրատները վերաբերում էին **Աստծու հանդեպ հավատին, ծնողասիրությանը, ընկերասիրությանը, պարկեշտությանը, ազնվությանը:**

Փարիսեցիները, որոնք կարծում էին, թե իրենք չափազանց խելացի ու արդարամիտ են, միշտ վեճի էին բռնվում Հիսուսի հետ՝ նրան հեղինակազրկելու համար: Այդ բանավեճերից հետո մարդիկ զարմանքով նկատում էին, որ Հիսուս ամեն ինչ ավելի լավ գիտի, քան իրենց ամենագետ համարող **դպիրներն*** ու փարիսեցիները: Այդ պատճառով էլ ոչ միայն Հիսուսի աշակերտները, այլև ժողովուրդը նույնպես նրան **Ուսուցիչ և Վարդապետ** էր անվանում:

Սիրել միմյանց

Հիսուս Քրիստոս անընդհատ շեշտում էր, թե ամեն մարդ պետք է **սիրի և հարգի Աստծուն և իր ծնողներին:**

Հիսուս Իր աշակերտներին և մարդկանց պատվիրում էր նաև **սիրել միմյանց:** Նա ասում էր, թե իսկական բարեկամությունը պետք է հիմնված լինի փոխադարձ սիրո ու վստահության վրա և ոչ թե՝ անձնական շահի: Իսկական բարեկամները նրանք են, ովքեր նույնիսկ իրենց կյանքը չեն խնայում ընկերոջ համար:

Ազնվություն և պարկեշտություն

Հիսուս պահանջում էր **լինել ազնիվ և սուտ չխոսել:** Նա արգելում էր նաև խոսքը հաստատելու համար **երդվելը:** Եթե մարդը ճշմարտախոս է, ապա կարիք չունի երդվելու:

Հիսուս Քրիստոս հանդիմանում էր այն փարիսեցիներին, որոնք անազնիվ էին և կեղծավոր: Ուստի Նա խորհուրդ էր տալիս չնմանվել նրանց:

Հիսուսը խորհուրդներ է տալիս

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Մեծ Ուսուցիչը պատվիրում էր նաև լինել բարի, գթառատ, օգնել կարիքի մեջ գտնվող մարդկանց, աղքատներին ու չքավորներին: Նա պատգամում էր լինել ներողամիտ, ուղղել սեփական սխալները:

Խրատին հետևողը իմաստուն է

Քրիստոս ուսուցանում էր, որ բոլոր նրանք, ովքեր լսում և հետևում են Իր խրատներին, կնմանվեն այն **իմաստուն մարդուն**, որն իր տունը ամուր հիմքի վրա է կառուցում: Ինչպես քամիներն ու անձրևները չեն կարող վնասել այդ տանը, որովհետև նրա հիմքը ամուր է, այնպես էլ կյանքի փորձությունները չեն կարող վնասել Իր խրատներին հետևող մարդկանց: Այդպիսի մարդիկ սիրելի են Աստծուն:

Չ ա Ր Գ Ե Ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչպե՞ս էին վերաբերվում մարդիկ Չիսուսին:
2. Ի՞նչ էր խորհուրդ տալիս Չիսուս ծնողների վերաբերյալ:
3. Ինչպիսի՞ն պիտի լինի իսկական բարեկամությունը:
4. Ի՞նչ էր ասում Չիսուս ճշմարտախոսության վերաբերյալ:
5. Ովքե՞ր են նման իմաստուն մարդու:

բ) Եկեք քննարկենք.

Ձեր կարծիքով՝ ի՞նչ է նշանակում լինել ներողամիտ:

բ) Ուշադիր կարդացե՛ք այս մտքերը:

- Կարևոր որոշումներ կայացնելուց առաջ պետք է լավ մտածել ու կշռադատել:
- Մարդը միայն ուտելու համար չէ, որ ապրում է: Կերակուրն ընդամենը միջոց է, որ մարդ կարողանա ապրել, ստեղծագործել, բարի գործեր կատարել:
- Մարդը պետք է հավատարիմ լինի իր խոսքին, գործին և հավատին:
- Չի կարելի լինել փառասեր:

Չ ա Ր Ս տ ա ց ն ե ն ք մ եր բ առ ա պ ա շ ա Ր ը

Ընկերասիրություն, ծնողասիրություն, ճշմարտախոս, գթառատ, ներողամիտ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Ք ա ռ ա ր ա ն

Դպիր – հրեական կրոնական օրենքի գիտակ:

Լ Ր Ա Յ ՈՒ Թ Ի Չ Ա յ ՈՒ Թ

Ո Ր Դ Ի Ն Ե Ր Ը

Գյուղի ծայրին գտնվող աղբյուրից երեք կին ջուր էին լցնում դուլերը: Աղբյուրին է մոտենում մի ալեգարդ ծերունի և նստում քարին:

Կանանցից երկուսը, իրար հերթ չտալով, պարծենում էին իրենց որդիներով: Առաջին կինն ասում էր, որ իր որդին շատ ուժեղ է ու ճարպիկ: Մյուս կինն անմիջապես ավելացնում էր, որ իր որդին էլ հրաշալի ձայն ունի ու սոխակից էլ քաղցր է երգում:

Իսկ երրորդը լուռ էր: Նրա որդին որևէ բացառիկ շնորհքով օժտված չէր, և նա կարծես ամաչում էր դրա համար:

Կանայք, դուլերը լցնելով, ճանապարհ ընկան տուն: Ծերունին հետևեց նրանց: Դուլերը ծանր էին, իսկ ճանապարհը՝ երկար: Նրանք հաճախ կանգնում էին հանգստանալու: Երկու կանայք ամբողջ ճանապարհին շարունակում էին գովերգել իրենց որդիներին:

Հանկարծ նրանց ընդառաջ եկան իրենց որդիները: Առաջին երկու կանանց որդիները ժպտացին մայրերին ու անցան նրանց կողքով, իսկ երրորդը մոտեցավ մորը, ձեռքից վերցրեց դուլերը և տարավ տուն: Ծերունին հարցրեց երկու կանանց, թե որտեղ են նրանց գոված որդիները, որովհետև ինքը միայն մի որդու տեսավ:

18. Ա մ ե ն Ա մ ե թ ն վ ե Ր Ը

Հիսուսը տաճարում

Մի անգամ Հիսուս Իր աշակերտների հետ կանգնած էր Երուսաղեմի տաճարի դռան առջև: Նրանք դիտում էին, թե ինչպես մարդիկ, տաճարից դուրս գալով, սովորույթի համաձայն նվերներ էին գցում **զանձանակի*** մեջ: Մեծահարուստները բավականաչափ դրամ գցեցին: Մոտեցավ նաև մի այրի կին և իր ունեցած երկու **լուման*** գցեց ու անցավ:

Հիսուս հարցրեց Իր աշակերտներին, թե այս մարդկանցից ում նվերն էր ավելի արժեքավոր, և ով ավելի շատ գումար տվեց: Աշակերտները չկարողացան պատասխանել:

Այդ ժամանակ նա բացատրեց աշակերտներին, որ թեև հարուստներն ավելի մեծ գումար գցեցին, բայց տվեցին իրենց ավելորդ դրամներից: Իսկ այրի կինը շատ աղքատ էր, և նրա ամբողջ ունեցածն ընդամենը այդ երկու լուման էր: Ուրեմն այդ կինն ավելի շատ տվեց, որովհետև **նվիրեց իր ամբողջ ունեցածը:**

Այրի կնոջ լուման

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Պարկեշտություն և գոռոզություն

Երկու մարդ աղոթում էին տաճարում: Նրանցից մեկը փարիսեցի էր, մյուսը՝ մաքսավոր:

Փարիսեցին կանգնել էր առանձին, այնպես, որ բոլորը տեսնեին իրեն, և աղոթում էր Աստծուն՝ գովելով իր արժանիքները: Նա հպարտանում էր, որ ուրիշների պես խաբեբա և ազահ չէ: Մինչդեռ մի անկյուն քաշված մաքսավորը չէր համարձակվում գլուխը վեր բարձրացնել և Աստծուց ներում էր աղերսում:

Հիսուս աշակերտներին ասաց, որ մաքսավորը կարող է ներվել, որովհետև **ընդունեց իր սխալները և զղջաց**: Իսկ փարիսեցին, որ հպարտանում է իր բարեպաշտությամբ և արդարությամբ, չի ներվի: **Գոռոզամիտ, ուրիշների նկատմամբ իրենց ունեցած առավելությունները ցույց տվող մարդիկ հաճելի չեն ո՛չ մարդկանց, ո՛չ էլ Աստծուն:**

Հիսուս օրհնում է երեխաներին

Ծնողները հաճախ Հիսուսի մոտ էին բերում իրենց երեխաներին, որ Նա օրհնի նրանց: Մի անգամ, երբ նա իր աշակերտների հետ դուրս էր գալիս տաճարից, շատ մայրեր իրենց զավակների հետ փորձեցին մոտենալ Նրան: Սակայն Հիսուսի աշակերտները թույլ չտվեցին մանուկներին մոտենալ՝ մտածելով, որ Նա հոգնած է և չարժե անհանգստացնել: Բայց նկատելով այդ՝ Հիսուս հանդիմանեց նրանց և ասաց, որ թույլ տան երեխաներին մոտենալ իրեն:

Երբ երեխաները մոտեցան Հիսուսին, Նա գրկեց, ջերմորեն զրուցեց նրանց հետ և օրհնեց բոլորին:

Հիսուս անսահման բարի էր և շատ էր սիրում երեխաներին: Նա հաճախ ասում էր, որ մարդիկ պետք է լինեն մանուկների պես անկեղծ ու մաքուր:

Հ ա Ր Գ Ե Ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչո՞ւ այրի կնոջ գցած երկու լուման ավելի շատ էր մյուսների գցածից:
2. Ովքե՞ր էին աղոթում տաճարում:
3. Փարիսեցին ինչպե՞ս էր աղոթում:
4. Ի՞նչ էր խնդրում մաքսավորն Աստծուց:
5. Աստված ո՞ւմ աղոթքը լսեց:
6. Ինչպե՞ս էր Հիսուս վերաբերվում երեխաներին:

բ) Եկեք քննարկենք.

Ինչո՞ւ մաքսավորը ներում ստացավ, իսկ փարիսեցին՝ ոչ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարստացնենք մեր բառապաշարը
Մեծամիտ, բարեպաշտություն, պարկեշտություն:

Բառարան

Գանձանակ – դրամը պահելու տեղ:

Լուծա – մանր դրամ:

ԼՐԱՅՈՒՅԻՉ ԱՅՈՒԹ

ԽՆՁՈՒՅՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Մի անգամ Հիսուսին խնջույքի էին հրավիրել: Այնտեղ բազում այլ հրավիրվածներ կային, և շատերն էին ցանկանում նստել սեղանի պատվավոր տեղում:

Այդ տեսնելով՝ Հիսուս աշակերտներին տվեց մի իմաստուն խորհուրդ ևս.

«Երբ ձեզ հարսանիքի կամ խնջույքի հրավիրեն, դուք մի՛ փորձեք այս մարդկանց նման պատվավոր տեղում նստել: Միգուցե հրավիրվածների մեջ ձեզանից ավելի հարգված մեկը լինի: Տանտերը, բնականաբար, կխնդրի պատվավոր տեղը զիջել նրան: Այդ ժամանակ ամոթահար դուք ստիպված կլինեք տեղափոխվել մեկ այլ տեղ:

Իսկ եթե դուք, հրավիրվելով խնջույքի, վերջին աթոռին նստեք, տանտերը, այդ տեսնելով, ձեզ պիտի խնդրի տեղափոխվել ավելի պատվավոր տեղ: Այդ ժամանակ դուք հրավիրվածների մոտ մեծարված կլինեք»:

Վերջում Հիսուս ավելացրեց. «Ով որ ինքն է իր անձը մեծարում և բարձրացնում՝ կխոնարհվի: Իսկ նա, ով համեստ է ու պարկեշտ՝ կբարձրացվի»:

19. Ս Ե Ր Մ Ն Ա Յ Ա Ն Ի Ա Ո Ա Կ Ր

Մարդկանց հետ զրուցելիս և քարոզելիս Հիսուս Քրիստոս իր միտքն ավելի հասկանալի դարձնելու համար հաճախ խոսում էր **առակներով**: Նրա առակներն առասպելական կամ հեքիաթային պատմություններ չէին: Այստեղ չկային երգող կենդանիներ, թռչող գազաններ, խոսող թռչուններ: Դրանք վերցված էին իրական կյանքից, առօրյա կենցաղից:

Հիսուս առակներով էր խոսում, որովհետև առակի միջոցով արտահայտված խոսքը շատ ավելի տպավորիչ է: Այն մարդկանց հիշողության մեջ հաճախ պահպանվում է ավելի երկար, քան ուղիղ խոսքը, որը երբեմն շուտ է մոռացվում:

Նա առակների միջոցով մարդկանց ներկայացնում էր Աստծու խոսքը: Դրանք հասկանում էին գրեթե բոլորը: Իսկ երբ մարդիկ ինչ-որ բան չէին հասկանում, Հիսուս սիրով բացատրում էր նրանց:

Մի անգամ Հիսուս իր շուրջը հավաքված մարդկանց պատմեց հետևյալ առակը:

Մի սերմնացան ցանում է իր արտը: Ցանելու ժամանակ սերմերի մի մասը ընկնում են ճանապարհի եզրին: Սերմերը բաց են մնում, և թռչունները դրանք ուտում են:

Սերմերից մի քանիսը քարքարոտ **ապառաժի*** վրա են ընկնում: Դրանք շուտ ծլում և կանաչում են, բայց երբ արևը ծագում է, ծիլերը խանձվում ու չորանում են, որովհետև նրանք խոր արմատներ չունեին:

Սերմերի մի մասն էլ փշերի մեջ են ընկնում: Սրանք էլ են ծլում, սակայն մեծանալ ու պտուղ տալ չեն կարողանում, որովհետև փշերը բարձրանում ու խեղդում են ծիլերը:

Մյուս սերմերն ընկնում են **ապարտ*** հողի մեջ և աճելով՝ ցորենով լի հասկեր են դառնում: Սերմերը բերք են տալիս՝ մեկի դիմաց երեսուն, վաթսուն, հարյուր...

Հիսուս մեկնաբանում է առակի իմաստը

Ներկաներից մի քանիսը լավ չհասկացան առակի իմաստը և Հիսուսին խնդրեցին բացատրել այն: Նա ասաց, որ այս առակում սերմնացանը նման է Իրեն՝ Հիսուսին: Սերմնացանը ցորեն է ցանում, իսկ Ինքը Աստծու խոսքն է տարածում: **Սերմերը իր քարոզներն են**: Հողը, ապառաժ քարը, ճանապարհը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

և փշերը տարբեր մարդիկ են:

Ճանապարհը նման է այն մարդկանց, ովքեր լսում են Աստծու խոսքը, բայց ուշադրություն չեն դարձնում: Այդպիսի մարդիկ սոսկ իրենց հաճույքների մասին են մտածում և ամեն բան անում են միայն անձնական շահի համար: Այդ պատճառով չարը հեշտությամբ մոլորեցնում է նրանց, և նրանք մոռանում են Աստծու խոսքը:

Քարքարոտ հողը բնութագրում է այն մարդկանց, ովքեր լսում են Աստծու խոսքը և իսկույն ուրախությամբ ընդունում այն: Նրանք ցանկանում են բարիք գործել, բայց քանի որ նրանց հավատն անուր հիմքեր չունի, դժվարության կամ նեղության պահին շեղվում են ճիշտ ճանապարհից:

Փշոտ, մոլախոտերով լի հողը համեմատվում է այն մարդկանց հետ, ովքեր լսում են Աստծու խոսքը և ցանկանում հետևել նրան, բայց կյանքի դժվարությունները, հարստության հրապույրն ու զանազան ցանկությունները գրավում են նրանց: Այդ մարդիկ չեն հրաժարվում վատ սովորություններից, որոնք էլ **փշի նման խեղդում են** նրանց մեջ Աստծու խոսքն ու բարիք գործելու ցանկությունը:

Իսկ պարարտ, լավ հողը նման է այն մարդկանց, ովքեր լսում, հասկանում և պահպանում են Աստծու խոսքը: Այդպիսի մարդկանց գործերը **բարի պտուղներ** են տալիս, ինչպես ցորենի սերմնահատիկը:

67

Հ ա Ր Գ Ե Ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչո՞ւ էր Քրիստոս առակներով խոսում:
2. Ի՞նչ պատահեց ճանապարհի մոտ ընկած սերմերին:
3. Ինչի՞ են նման Աստծու խոսքը չլսող մարդիկ:
4. Ի՞նչ պատահեց ապառաժի վրա ընկած սերմերին:
5. Ինչպիսի՞ մարդկանց է խորհրդանշում ապառաժը:
6. Ինչո՞ւ չաճեցին փշերի մեջ ընկած սերմերը:
7. Ինչպիսի՞ մարդկանց է խորհրդանշում պարարտ հողը:

բ) Փորձե՛ք համառոտ պատմել առակը:

գ) Զույգերով պարբերություն առ պարբերություն վերնագրե՛ք «Սերմնացանի առակը» հատվածը:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հ ա Ր Ա տ ա ց ն ե ն ք մ ե Ր ք ա ռ ա պ ա շ ա Ր ը

Ցանել, ապառաժ, պարարտ, քարոզ:

Ք ա ռ ա Ր ա Ն

Ապառաժ – քարաժայռ, քարքարոտ տեղ:

Պարարտ – բերրի, արգավանդ, հարուստ:

Լ Ր Ա Յ ՈՒ Թ Ի Զ Ա յ ՈՒ Թ

Վ Ա Յ Ր Ի Ծ Ա Ղ Կ Ե Փ Ն Ջ Ե Ր

68

Մեծ քաղաքի հեռավոր թաղերից մեկում մի աղքատ կին էր ապրում իր փոքրիկ որդու հետ: Մայրը վայրի ծաղիկներից գեղեցիկ ծաղկեփնջեր էր պատրաստում: Տղան առավոտից իրիկուն շրջում էր փողոցներում և փորձում դրանք վաճառել անցորդներին: Վաճառքից ստացած խղճուկ միջոցներով էլ նրանք հոգում էին իրենց օրվա ապրուստը:

Արդեն մի քանի օր էր, ինչ նրանք ոչ մի ծաղկեփունջ չէին կարողացել վաճառել: Հոգնած ու քաղցած տղան այլևս չէր կարողանում ոտքի վրա մնալ: Երեք օր ոչ մեկը ուշադրություն չէր դարձնում փոքրիկին և նրա ծաղիկներին: Հուսահատված տղան տխուր նստեց մոր կողքին: Խեղճ մայրն այլևս չկարողացավ զսպել արցունքները և սկսեց արտասվել: Տաք արցունքները ցողերի պես մարգարտացան ծաղիկների վրա: Փոքրիկի աչքերից ևս արցունքի խոշոր կաթիլներ գլորվեցին:

Այդ պահին դիմացից մի մարդ էր անցնում իր փոքրիկ դստեր հետ: Տղան վերջին հույսով վեր կացավ և մոտեցավ նրանց: Ձեռքի ծաղկեփունջը մեկնեց աղջկան և խոշոր ու սև աչքերը հառեց նրա վրա:

Աղջիկը, նկատելով տղայի այտերի վրա ցուլացող արցունքները, հորից

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՍ

գաղտնի մի թղթադրամ գցեց գետին: Տղայի մայրը, տեսնելով ընկնող թղթադրամը, նրանց ետևից ձայն տվեց.

– Պարո՛ն, օրիո՛րդ, ձեր մոտից թղթադրամ ընկավ:

Աղջիկը չլսելու էր տալիս, բայց կինը, վերցնելով թղթադրամը, շտապեց նրանց ետևից:

Հայրը կանգ առավ, շրջվեց ու վերցրեց թղթադրամը: Եվ որքան էլ աղջիկը համոզում էր, որ դա իրենցը չէ, հայրը, զարմացած մեկ դատերը, մեկ խեղճ կնոջը նայելով, ասաց.

– Մի՞թե այսօր առավոտյան հենց այս թղթադրամը ես քեզ չտվեցի:

Աղջիկն ամոթահար խոնարհեց գլուխը: Արցունքները խեղդում էին կրկորդը: Հայրը շոյեց դատեր գլուխը և ասաց.

– Եթե դու, դժբախտ մոր տառապանքը տեսնելով, ուզում էիր օգնել նրանց, ապա ես նրա ազնվությունը շատ ավելի պիտի գնահատեմ:

Այս ասելով՝ նա հանեց դրամապանակը և մի քանի խոշոր թղթադրամներ մեկնեց կնոջը:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

20. Ո Ր Ո Մ Ն Ե Ր Ի Ա Չ Ա Կ Ր

Միջնադարյան մանրանկար

հայտնում են եղելությունը և հարցնում. «Որտեղի՞ց հայտնվեց որոմը, չէ՞ որ մեր ցանածը բարի սերմեր էին ...»:

Ագարակատերը պատասխանում է, որ հավանաբար չար մարդու կատարած գործ է: Մշակները խնդրում են, որ իրենց թույլ տրվի արտը մաքրել որոմներից: Սակայն ագարակատերը թույլ չի տալիս՝ մտածելով, որ որոմները քաշելիս կարող են անզգուշաբար վնասել նաև ցորենի հասկերը: Նա չէր ցանկանում, որ մեկ հասկ անզամ վնասվի, ուստի որոշեցին թողնել, որ ցորենն էլ, որոմն էլ միասին աճեն: Հնձելուց հետո ցորենը կառանձնացնեն և կամբարեն, իսկ որոմը կայրեն:

Առակի մեկնաբանությունը

Աշակերտները խնդրեցին Հիսուսին բացատրել առակի իմաստը: Նա ասաց, որ ագարակատերը նման է Իրեն՝ Հիսուսին, իսկ **ագարակն*** էլ աշխարհն է: Ցորենի սերմերը բարի, իսկ որոմներն էլ չար մարդիկ են: Բարի մարդկանց գործերը բարի պտուղներ են տալիս, չարերինը՝ չար: Ցորենն ու որոմը առանձնացնելը նշանակում է, որ **ամեն մարդ իր գործերի համար արժանի հատուցում պետք է ստանա:**

Աշակերտները խնդրեցին բացատրել նաև, թե ինչու չար մարդիկ միանգամից չպիտի պատժվեն, այլ շարունակեն բարիների հետ հավասար ապրել:

Հիսուս պատասխանեց, թե չարերին պատժելիս հնարավոր է, որ բարի մարդկանց էլ վիշտ կան նեղություն պատճառվի: Բացի այդ, չար մարդկանց հնարավորություն է տրված **զղջալու** և **ուղղվելու**: Այսինքն՝ որոմի փոխարեն բարի պտուղներ տալու:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Չ ա ր ց ե ր և առաջադրանքներ

ա) *Եկեք հիշենք.*

1. Ի՞նչ պատվիրեց ցանել ագարակատերը:
2. Ի՞նչ արեցին չարական մարդիկ:
3. Ինչո՞ւ հողատերը թույլ չտվեց մաքրել որոմը:
4. Ե՞րբ պետք է առանձնացնեին ցորենը որոմից:
5. Ի՞նչ են խորհրդանշում ագարակը, ցորենը, որոմը:

բ) *Եկեք քննարկենք.*

Չար մարդիկ կարո՞ղ են զղջալ և ուղղվել:

Բ առ ա ր ա ն

Որոմ – ցորենին շատ նման, դառնահամ մոլախոտ:

Ագարակ – արտ, դաշտ, բանջարանոց:

Լ ր ա ճ ու օ թ ի ջ ն յ ու օ թ

Ի Ն Չ Յ Ա Ն Ե Ս, Ա Յ Ն Է Լ Կ Յ Ն Ձ Ե Ս

Գարնանը՝ ցանքսի ժամանակ, հողատերը մշակին պատվիրում է արտում ցորեն ցանել: Սակայն վերջինս վարսակ է ցանում: Հնձի ժամանակ հողատերը, արտ գալով և ցորենի փոխարեն վարսակ տեսնելով, զայրացած հարցնում է.

– Ես քեզ պատվիրել էի ցորեն ցանել: Ինչո՞ւ ես վարսակ ցանել:

Մշակը պատասխանում է.

– Ես վարսակ ցանեցի՝ կարծելով, թե պետք է ցորեն աճի:

– Ի՞նչ հիմար բան ես ասում,- բարկանում է հողատերը:

Իմաստուն մշակը պատասխանում է.

– Դու միշտ չար սերմեր ես ցանում, այսինքն՝ չար գործեր ես անում, սակայն հույս ունես բարի պտուղներ քաղել: Ես էլ քեզ նման մտածեցի. վարսակ ցանելով՝ ցորեն ստանալ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

21. ՃՇՄԱՐԻՏ ԲԱՐԵԿԱՄԸ

Հիսուս Քրիստոսի շուրջ հավաքված մարդիկ տարբեր հարցեր էին տալիս, և Նա սիրով պատասխանում էր նրանց: Մի երիտասարդ մոտեցավ Նրան և ցանկացավ իմանալ, թե ինչ պետք է անի, որ Աստված սիրի իրեն: Հիսուս պատասխանեց, որ դրա համար անհրաժեշտ է ամբողջ հոգով ու սրտով հավատալ ու սիրել Աստծուն: Նա ասաց նաև, որ երիտասարդը պետք է **սիրի իր ընկերոջն իր անձի պես**, այսինքն՝ ընկերոջը սիրի այնքան, ինչքան սիրում է ինքն իրեն:

Առակ բարի սամարացու* մասին

Երիտասարդն ու մյուս ներկաները հետաքրքրվեցին, թե ինչպես պարզեմ՝ ով է ընկերը, որ իրենց անձի պես սիրեն: Պատասխանի փոխարեն Հիսուսը պատմեց հետևյալ առակը:

Մի մարդ Երուսաղեմից գնում է մեկ ուրիշ քաղաք: Ճանապարհին նրա վրա հարձակվում են ավազակները, ծանր վիրավորում են և կիսամեռ թողնելով՝ հեռանում: Պատահաբար այդ ճանապարհով մի հրեա հոգևորական է անցնում: Նա նկատում է վիրավորին, բայց ճանապարհը փոխելով՝ շրջանցում է նրան:

Քիչ անց նույն ճանապարհով անցնում է տաճարի մեկ ուրիշ հրեա պաշտոնյա: Նա մոտենում է վիրավորին, տեսնում նրա ծանր վիճակը, սակայն չի օգնում: Սա էլ է թողնում, հեռանում:

Այնուհետև այդ ճանապարհով մի օտարական սամարացի է անցնում: Նա տեսնում է վիրավորին և խղճում նրան: Սամարացին վիրավորի վերքե-

72

Սամարացին օգնում է վիրավոր մարդուն

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

րը կապում է և տանում հյուրանոց: Այսպես մի ամբողջ օր սամարացին խնամում է նրան: Հաջորդ օրը՝ մեկնելուց առաջ, սամարացին հյուրանոցի տիրոջը դրամ է տալիս և խնդրում, որ նա շարունակի խնամել վիրավորին: Իսկ եթե խնամքի համար ավելին ծախսվի, խոստանում է վերադարձին վճարել:

Այս առակի միջոցով Հիսուս սովորեցնում է, որ անհրաժեշտ է բարի և ուշադիր լինել բոլորի նկատմամբ, օգնել նեղության մեջ գտնվողներին, սիրել և հարգել մարդկանց:

Առակի մեկնաբանությունը

Առակի նպատակն է պատասխանել այն հարցին, թե ով է **ճշմարիտ բարեկամը**: Ճանապարհորդը տաճարի պաշտոնյաներին միշտ համարել է իրեն բարեկամ: Բայց նրանք անտեսեցին ծանր վիճակում գտնվող մարդուն: Դրան հակառակ՝ սամարացին, որն օտարական էր, կանգ առավ և օգնեց նրան: Ուրեմն վիրավոր ճանապարհորդի իսկական ընկերը, բարեկամը ոչ թե նրա ազգակից հոգևորականն ու պաշտոնյան էին, այլ օտար սամարացին:

Սիրել ընկերոջը՝ չի նշանակում սիրել միայն հարազատին կամ ծանոթին, ոչ էլ միայն հաճելի խոսքեր ասել մարդկանց: Պետք է սիրել ոչ միայն խոսքով: Անհրաժեշտ է սիրել նաև գործով:

Խրատանի

Մի՛ ունեցիր հարյուր դահեկան, այլ ունեցիր հարյուր բարեկամ:
Հավատարիմ բարեկամ, ընկեր ունենալը մեծ երջանկություն է:

Հ ա ր ց ե ր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ի՞նչ պետք է անի մարդ, որպեսզի Աստված սիրի իրեն:
2. Ի՞նչ պատահեց առակի ճանապարհորդին:
3. Ինչպե՞ս վարվեցին իրեա հոգևորականը և տաճարի պաշտոնյան:
4. Ի՞նչ արեց սամարացին:

բ) Փորձե՛ք համառոտ պատմել առակը:

1. Բնութագրե՛ք իրեա հոգևորականին և տաճարի պաշտոնյային:
Համեմատե՛ք նրանց սամարացու հետ:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

դ) *Գրե՛ք փոքրիկ շարադրություն՝ փորձելով պատասխանել տրված հարցերին:*

1. Տանը, դպրոցում, շրջապատում ովքե՞ր են քո ամենասիրելի մարդիկ:
2. Ինչպե՞ս է արտահայտվում քո սերը և հարգանքը նրանց նկատմամբ:

Ք ա ռ ա ր ա ն

Սամարիա – քաղաք. գտնվում էր Միջերկրական ծովի արևելյան ափին:

74

Լ Ի Ա Յ ՈՒ Յ Ի Չ Ա Յ ՈՒ Թ

Լ Ե Վ Ո Ն Ի Ա Մ Ե Ն Ա Կ Ա Ր Ե Վ ՈՐ Դ Ա Ս Ը

Լևոնը հարուստ վաճառականի որդի էր: Նրանք ապրում էին գեղեցիկ պարտեզով շրջապատված շքեղ առանձնատանը: Ծնողները ոչինչ չէին խնայում իրենց զավակի համար, բայց նա շատ գոռոզ էր ու ամբարտավան:

Մի օր կեսօրին, երբ Լևոնն իր գույնզգույն խաղալիքներով խաղում էր պարտեզում, դարպասի կիսաբաց դռներին մի աղքատ տղա մոտեցավ: Նրա ձեռքին հյութալի մոշով լի զամբյուղ կար: Լևոնը անսահման ցանկացավ մոշ ճաշակել, բայց հպարտությունը թույլ չտվեց աղքատ ու կեղտոտ շորերով տղայից հատապտուղ խնդրել: Տղան մի բաժակ ջուր խնդրեց Լևոնից, բայց նա պատասխանեց, թե իրենց թանկարժեք բաժակները նրա համար չեն, և սպառնաց, որ եթե տղան անմիջապես չհեռանա, կարձակի շներին:

Երեկոյան, առանց որևէ մեկին զգուշացնելու, Լևոնը ճանապարհ ընկավ դեպի մոտակա թավուտը: Շուտով նա վայրի մոշի թփեր նկատեց: Նա ձեռքը մեկնեց դեպի պտուղները, սակայն չկարողացավ հասնել: Հանկարծ ոտքը սահեց և ընկավ թփերի տակ գտնվող խոր փոսի մեջ: Նա փոսից ոչ մի կերպ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

չէր կարողանում դուրս գալ: Արդեն մթնում էր, բայց ոչ ոք չէր լսում նրա օգնության կանչերը: Հանկարծ ոտնաձայներ լսեց: Նա նորից բարձր ձայնով օգնության կանչեց: Մեկ էլ վերևում տեսավ նույն աղքատ տղային: Նա մեծ գունար խոստացավ, եթե տղան օգնի իրեն: Բայց տղան պատասխանեց, որ իրեն պետք չեն նրա փողերը և պառկելով խոտերի վրա՝ ձեռքը մեկնեց դեպի ներքև և փոսից դուրս քաշեց Լևոնին:

Լևոնը արցունքոտ աչքերով ամոթահար շնորհակալություն հայտնեց և գլխիկոր հեռացավ:

Մի քանի օր անց նրանք կրկին հանդիպեցին: Դեռ հեռվից նկատելով տղային՝ Լևոնն ընդառաջ վազեց և ձեռքը բռնելով՝ հրավիրեց տուն: Միասին ճաշեցին, հետո մինչև ուշ երեկո խաղացին Լևոնի խաղալիքներով: Հեռանալուց առաջ Լևոնը նոր ընկերոջը խաղալիք նվիրեց: Տղան անակնկալից շփոթված հարցրեց.

- Ի՞նչ է փոխվել քո կյանքում, ինչո՞ւ այսօր այսպես հոգատար վերաբերվեցիր ինձ:

- Իմ այս վերաբերմունքը ցեխոտ փոսի մեջ գտա,- շիկնելով պատասխանեց Լևոնը:

Այդ օրվանից Լևոնը կտրուկ փոխվեց: Ցեխոտ փոսի դեպքը նրա կյանքի ամենալավ դասը եղավ, իսկ աղքատ տղան դարձավ նրա ամենամտերիմ ընկերը:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

22. ՄՈՒՈՐՅԱԼ ՈՐՈՒՒ ՎԵՐԱՊԱՐԾՆ

Մի հարուստ մարդ ուներ երկու որդի: Կրտսեր որդին հորից խնդրեց ժառանգության իր բաժինը: Հայրը ստիպված ունեցվածքը բաժանեց երկու որդիների միջև: Ավագ որդին մնաց հոր մոտ, իսկ կրտսերն իր ժառանգությունը վաճառեց, վերցրեց դրամը և գնաց օտար երկրներ: Այնտեղ նա շատ երիտասարդ ընկերներ գտավ, որոնց հետ զվարճանում էր, խնջույքներ կազմակերպում, աջ ու ձախ դրամ վատնում*: Բայց երբ դրամներն սպառվեցին, բոլորը լքեցին նրան ու հեռացան:

Ապրելու հնարավորություն չունենալով՝ նա սկսեց աշխատանք փնտրել: Մի ագարակատեր տղային ընդունեց որպես ծառա: Նրա աշխատանքը ագարակատիրոջ խոզերը պահելն էր: Լինում էին օրեր, երբ նա ուտելու ոչինչ չէր ունենում: Ծանր **գրկանքներն*** ու տառապանքները ստիպեցին տղային վերլուծել իր անցած ուղին: Նա կարոտով հիշեց իրենց տունը, իր բարի հորն ու եղբորը: Հիշեց, որ իրենք շատ ծառաներ ունեին, և նրանք բոլորն էլ հանգիստ ու ապահով ապրում էին իր հոր ագարակում:

Եվ նա զղջաց իր գործած սխալների համար: Տղան հասկանում էր, որ աններելի են իր արարքները, բայց որոշեց վերադառնալ հոր մոտ և ներողություն խնդրել:

Մուրյալ* (անառակ) որդին ճանապարհ ընկավ դեպի հայրական տուն: Չնայած նրա հագուստները պատառոտված էին, և ինքն էլ շատ էր փոխվել, բայց ծերունի հայրը անմիջապես ճանաչեց զավակին: Նա ընդառաջ վազեց որդուն, գրկեց և ներողամտորեն համբուրեց նրան:

Հայրը ծառաներին հրամայեց ընտիր հագուստներ հագցնել որդուն և նրա վերադարձը նշելու համար ամենագեր եզը մորթել:

Երեկոյան դաշտից վերադարձավ ավագ եղբայրը: Երգի և ուրախության ձայներ լսելով՝ նա ծառաներից մեկին հարցրեց առիթը: Ծառան պատմեց հոր կազմակերպած խնջույքի մասին:

Մուրյալ որդու վերադարձը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Մեծ եղբայրը ուրախանալու փոխարեն բարկացավ և որոշեց ներս չմտնել: Հայրը իմացավ այդ մասին, դուրս եկավ և խնդրեց ավագ որդուն ներս գալ: Որդին հորը պատասխանեց, որ այսքան տարի երբեք չի հակառակվել հոր կամքին: Այդ հավատարմության դիմաց հայրը նույնիսկ մի ուլ չի մորթել իր համար: Իսկ եղբոր համար, որը վատնել էր իրենց հարստության կեսը և արժանի չէր տուն մտնելու, հայրը մեծ խնջույք է կազմակերպել:

Ծերունին բացատրեց բարկացած որդուն՝ ասելով, որ նա միշտ իր մոտ է եղել՝ հարուստ ու բարեկեցիկ: Մինչդեռ կրտսեր որդին, որը շեղվել էր ճիշտ ճանապարհից, զրկվել հարստությանից ու պատվից, այժմ զղջացել է և տուն վերադարձել: Իսկ զղջացողին պետք է ներել:

Հ ա ղ Ե Ր և ա ռ ա ջ ա դ ր ա ն ք ն Ե Ր

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ինչպե՞ս օգտագործեց ժառանգության իր բաժինը կրտսեր որդին:
2. Ինչո՞ւ նա որոշեց վերադառնալ հայրական տուն:
3. Հայրն ինչպե՞ս ընդունեց որդու վերադարձը:
4. Ինչպե՞ս վարվեց ավագ եղբայրը:
5. Ինչպե՞ս հայրը հաշտեցրեց որդիներին:

բ) Եկեք քննարկենք.

1. Համեմատիր երկու եղբայրներին:
2. Ձեր կարծիքով՝ ի՞նչ է սովորեցնում այս առակը:
3. Համառոտ պատմե՛ք, թե ձեր որ արարքներն են ուրախացնում, և որոնք՝ տխրեցնում ձեր ծնողներին:

Հ ա ղ ա տ ա ց ն Ե Ն ք մ Ե Ր Բ ա ռ ա պ ա շ ա Ր Ը

Վատնել, մեղանչել, զրկանք, խնջույք, մոլորյալ:

Բ ա ռ ա ղ ա ն

Վատնել – զուր տեղը ծախսել, շռայլել:

Ձրկանք – տառապանք, մեղություն:

Մոլորյալ – ճիշտ ճանապարհից շեղված:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՅՈՒԹ

ԱՐԴԱՐ ՀԱՏՈՒՅՈՒՄ

Մի պալատական պարտք էր թագավորին հազար դահեկան: Նա երկար ժամանակ չէր կարողանում վճարել պարտքը: Բարկացած թագավորը պարտքը վերադարձնելու համար հրամայեց՝ պալատականին վաճառել գերության:

Պալատականը աղաչեց գթասիրտ և ներողամիտ լինել: Նա խնդրում էր ժամանակ տալ և խոստանում, որ անպայման կվերադարձնի պարտքը:

Թագավորը լավ գիտեր, որ նա չի կարող վճարել, բայց գթաց, զիջեց պարտքը և հրամայեց ազատ արձակել:

Այդ նույն պալատականը գնաց իր ծառաներից մեկի մոտ, որն իրեն պարտք էր հարյուր դահեկան: Պալատականը պահանջեց վճարել պարտքը և հաշվի չառնելով նրա աղաչանքն ու խնդրանքը՝ նրան բանտ նետել տվեց:

Մյուս ծառաները, երբ տեսան այս ամենը, շատ տխրեցին, գնացին ու այդ մասին պատմեցին թագավորին: Թագավորը կանչեց պալատականին և ասաց. «Չար ծառա, ես քո ամբողջ պարտքը զիջեցի և ներեցի քեզ: Մի՞թե դա քեզ չսովորեցրեց, որ դու էլ ներողամիտ լինես ուրիշների նկատմամբ»:

Բարկացած թագավորը հրամայեց բանտարկել պալատականին:

78

23. ՀԻՍՈՒՄԻ ԱՌԻՏՔԸ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄ

Հիսուսը գնում է Երուսաղեմ

Երուսաղեմից դեպի արևելք բարձրանում է Ձիթենյաց լեռը: Լեռան ստորոտում գտնվում էր Բեթանիա գյուղը: Ջատկի տոնի նախօրյակին մի քանի օր այս գյուղում են ապրել Հիսուս և Քրիստոս ու Իր աշակերտները:

Այդ օրերին Նա Իր աշակերտների հետ ճանապարհ ընկավ դեպի Երուսաղեմ՝ մասնակցելու Ջատկի տոնին: Շատ մարդիկ Նրա հետևից գնում էին դեպի քաղաք:

Բեթանիայից դուրս գալուց հետո աշակերտները մի ավանակ բերեցին, և Հիսուսը ճանապարհը շարունակեց ավանակի վրա նստած: Երուսաղեմի դարպասների մոտ հավաքված մարդիկ ուրախությամբ ու ցնծությամբ էին դիմավորում Հիսուսին: Նրանք ծիթենու և արնավենու ճյուղեր էին փռում նրա ճանապարհին:

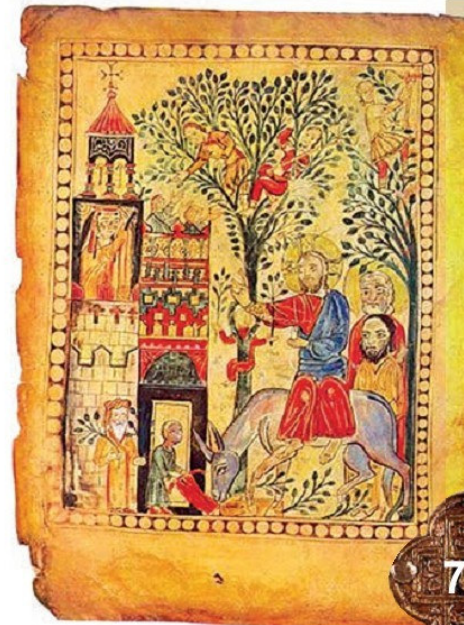
Երբ Հիսուս մտավ Երուսաղեմ, մարդիկ սկսեցին հարցնել Նրա մասին:

- Նա **Հիսուս մարգարեն** է՝ Նազարեթ քաղաքից,- պատասխանում էին նրան ճանաչողները:

Շատերն սկսեցին պատմել նրա գործերի ու կատարած հրաշքների մասին: Ստնելով քաղաք՝ Հիսուս գնաց տաճար, որտեղ բժշկեց կույր ու հաշմանդամ մարդկանց: Երեկոյան նա վերադարձավ Բեթանիա:

Երուսաղեմ քաղաքի մուտքը

XIII դարի մանրանկար.
«Մուտքը Երուսաղեմ»

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Որտե՞ղ էր գտնվում Հիսուս Երուսաղեմ գնալուց առաջ:
2. Ինչո՞ւ Հիսուս Իր աշակերտների հետ գնաց Երուսաղեմ:
3. Ինչպե՞ս էին մարդիկ դիմավորում Հիսուսին Երուսաղեմի ճանապարհին:
4. Ի՞նչ էր անում Հիսուս Երուսաղեմում:

բ) Ընթերցե՛ք լրացուցիչ նյութը, փորձե՛ք բացատրել Հիսուսի տված պատասխանը փարիսեցիներին: Պատասխանը քննարկե՛ք նախ խմբերով, հետո՝ ամբողջ դասարանով:

Բ առ ա ղ ա ն

Քահանայապետ – Հին Հրեաստանում տաճարի քահանաների ղեկավար:

80

Երուսաղեմ

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

ԼՐԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԱՂՈՒԹ

ԿԱՅՍՐԻՆԸ՝ ԿԱՅՍՐԻՆ, ԱՍՏԾՈՒՆԸ՝ ԱՍՏԾՈՒՆ

Հիսուսի քարոզներն ու գործերը խիստ անհանգստացնում ու վախ էին պատճառում հրեա **քահանայապետերին*** և փարիսեցիներին: Նրանք որոշեցին Հիսուսին մատնել հռոմեական կուսակալին: Դրա համար ընտրեցին մի քանի խաբեբաների: Իրենց արդար ձևացնելով նրանք եկան Հիսուսի մոտ ու ասացին.

– Վարդապետ՛ տ, գիտե՞նք, որ ճշմարտախոս ես և Աստծու խոսքը ճշմարտությամբ ես ուսուցանում: Ասա՛, օրինավո՞ր է մեզ համար հռոմեական կայսրին հարկ տալը, թե՞ ոչ:

Հիսուսը, հասկանալով նրանց խորամանկությունն ու չար դիտավորությունը, ասաց.

– Ցույց տվեք ինձ մի դահեկան:

Երբ նրանք մի մետաղադրամ բերեցին, Հիսուս հարցրեց նրանց.

– Այս պատկերը կամ գիրը ո՞ւմն է:

– Կայսրինը, - պատասխանեցին նրանք:

– Գնացե՛ք, ուրեմն, տվե՛ք կայսրինը՝ կայսրին և Աստծունը՝ Աստծուն, – ասաց Հիսուս:

Կայսրինը՝ Կայսրին, Աստծունը՝ Աստծուն

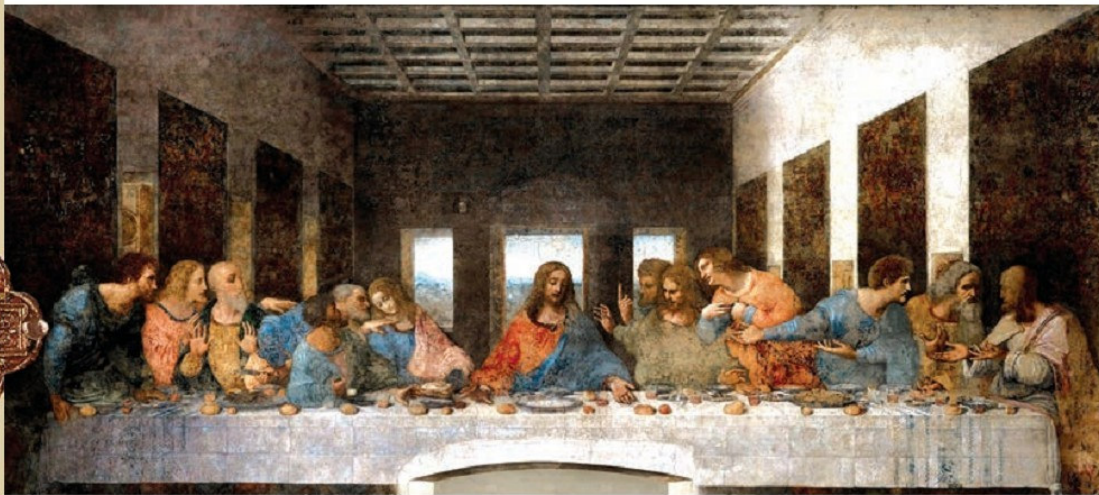

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

24. Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ը Ն Թ Ր Ի Ք Ն

Վերջին ընթրիքից առաջ

Հիսուս ու Իր աշակերտները Բեթանիա գյուղում էին, երբ ժողովուրդը պատրաստվում էր Ջատկի տոնին: Հիսուս Պետրոսին և Հովհաննեսին պատվիրեց գնալ Երուսաղեմ՝ այնտեղ տոնի պատրաստություններ տեսնելու: Աշակերտները Երուսաղեմում գտան մի մեծ, զարդարված վերնատուն: Երեկոյան Հիսուս Իր աշակերտների հետ մտավ Երուսաղեմ:

Խորհրդավոր ընթրիք

82

Հիսուսի վերջին ընթրիքը

Վերնատանը Հիսուս օրհնեց սեղանը և աշակերտներին ասաց, որ սա վերջին Ջատկի ընթրիքն է, որ անցկացնում է նրանց հետ:

Դրանից հետո Հիսուս վերցրեց ջուրը և, չնայած աշակերտները դիմադրում էին, Նա հերթով լվաց բոլորի ոտքերը:

Դրանով Հիսուս ցանկանում էր ցույց տալ, որ պետք է սիրով ու խոնարհությամբ վերաբերվել ոչ միայն իրար, այլև բոլոր մարդկանց:

Մատնության բացահայտումը

Ոտնվալից հետո, երբ Հիսուս ու Իր աշակերտները մատեցին սեղանի շուրջ ու սկսեցին ընթրել, Հիսուս ասաց.

- Ձեզանից մեկը մատնելու է ինձ:

Աշակերտներից յուրաքանչյուրը սկսեց մտածել, թե ում մասին է խոսքը: Հովհաննեսն առաքյալը, որ Քրիստոսի սիրելի աշակերտն էր ու մոտ էր մատած Նրան, հարցրեց, թե ով է մատնիչը:

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Խորհրդավոր ընթրիք

- Նա, որին ես կտամ այս պատառը, - պատասխանեց Հիսուս և պատառը մեկնեց Հուդային:

Հուդան շփոթված վերցրեց այն և դուրս գնաց:

Ընթրիքն ավարտելուց հետո Հիսուս Իր աշակերտների հետ գնաց Ձիթենյաց լեռան լանջին գտնվող Գեթսեմանիի պարտեզ՝ աղոթելու:

Հիսուսի մատնությունը

Վերնատնից դուրս գալով՝ Հուդան գնաց քահանայապետի և քահանաների մոտ: Նա ստացավ խոստացված **30 արծաթ*** դրամը և զինվորների ու սպասավորների մի խումբ վերցնելով՝ շարժվեց դեպի **Գեթսեմանիի պարտեզ**: Տաճարի ծառաներն ու քահանայապետի սպասավորները՝ զինված սրերով ու մահակներով, շարժվեցին նրանց հետևից: Հուդան պայմանավորվել էր նրանց հետ, թե ում որ ինքը համբուրի, նա է Հիսուս: Մոտենալով Հիսուսին՝ Հուդան ողջունեց նրան ու համբուրեց*:

Հիսուսին ձերբակալեցին ու տարան:

Հուդայի համբույրը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

ա) Եկեք հիշենք.

1. Ո՞ր տոնին էր պատրաստվում ժողովուրդը, երբ Հիսուս Իր երկու աշակերտներին ուղարկեց Երուսաղեմ:
2. Ինչո՞ւ Հիսուս լվաց Իր աշակերտների ոտքերը:
3. Ի՞նչ գնով Հուդան համաձայնեց մատնել Հիսուսին: Ո՞րն էր լինելու մատնության նշանը:

բ) Քննարկենք.

1. Ինչպե՞ս եք գնահատում աշակերտների ոտքերը լվանալը:
2. Ի՞նչ էր դրանով ցանկանում հասկացնել նրանց Հիսուս:

Հարստացնենք մեր բառապաշարը

Հուդայի համբույր, վերնատուն:

Բառարան

Երեսուն արժաթ – ունի «մատնության գին» իմաստը:

Հուդայի համբույր – Հիսուսին մատնելուց հետո այդ արտահայտությունը ստացել է մատնության, դավաճանության իմաստ:

Գեթսեմանիի պարտեզ – գտնվում է Երուսաղեմի պարիսպներից դուրս՝ Ձիթենյաց լեռան ստորոտին:

Վերջին ընթրիքի վայրը՝ Վերնատունը

25. ՀԻՍՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԽԱՉՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հիսուսը Պիղատոսի առջև

Մատնության հաջորդ առավոտյան Հիսուսին տարան Պիղատոս Պոնտացու մոտ: Վերջինս այդ ժամանակ Յրեաստանի հռոմեական **կուսակալն*** էր: Պիղատոսը հրեաներին հարցրեց, թե որն է Հիսուսի մեղքը: Նրանք սկսեցին չարախոսել՝ ասելով, թե Հիսուս մոլորեցնում է մարդկանց, արգելում կայսրին հարկեր տալ և իրեն թագավոր է անվանում: Պիղատոսը սկսեց հարցեր տալ Հիսուսին: Լսելով նրան՝ կուսակալը պատասխանեց, որ ինքը Հիսուսի արարքների մեջ որևէ հանցանք չի տեսնում:

Մահվան դատավճիռը

Համոզվելով, որ Հիսուս անմեղ է, Պիղատոսը կանչեց հրեաներին և ասաց, որ Հիսուս արդար է, և ինքը մտադիր է ազատել նրան: Սակայն այդտեղ հավաքվածները սկսեցին գոռոռալ և պահանջել, որ Հիսուս մահապատժի ենթարկվի:

Սովորաբար տոնի առթիվ մահվան դատապարտված որևէ բանտարկյալ ազատ էր արձակվում: Այդ ժամանակ բանտարկվել էր նաև Բարաբբա անունով մի մարդասպան:

Երբ Պիղատոսը հարցրեց, թե ում ազատի՝ Հիսուսի՞ն, թե՞ Բարաբբային, հավաքված ամբոխը սկսեց աղաղակել ու պահանջել, որ ազատ արձակվի մարդասպանը: Տեսնելով, որ ոչինչ չի օգնում, Պիղատոսը ջուր վերցրեց և բոլորի առաջ **լվաց ձեռքերը**: Այդ անելով՝ նա ցանկանում էր հասկացնել, որ թեև ինքը համաձայն չէ Հիսուսին մահապատժի ենթարկելուն և ձեռնպահ է մնում, միաժամանակ թույլատրելով հրեաներին վարվել այնպես, ինչպես իրենք են կամենում:

Ճանապարհ դեպի Գողգոթա

Այնուհետև զինվորները Հիսուսին դուրս տարան: Քանի որ շատերը Հիսուսին թագավոր էին անվանում, նրան ծաղրուծանակի ենթարկելու համար ուսերին **կարմիր վերնազգեստ** գցեցին ու գլխին թագի փոխարեն փշե պսակ դրեցին:

Հիսուսը Պիղատոսի առջև

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հիսուս Իր ուսերին տանում էր փայտե խաչը, որովհետև, սովորության համաձայն, դատապարտյալն ինքը պիտի տաներ պատժամիջոցը՝ Իր խաչը: Անցնելով Երուսաղեմի նեղ, ոլորապատույտ փողոցներով՝ նրանք հասան խաչելության վայրը՝ **Գողգոթա**: Դա քաղաքի պարիսպներից դուրս գտնվող բլուր է:

Այստեղ Հիսուսին մեխերով զամեցին խաչին: Այնուհետև խաչը կանգնեցրին նախապես պատրաստված փոսի մեջ:

Հ ա ղ ց ե ղ և առաջադրանքներ

1. Ո՞ւմ մոտ տարան Հիսուսին մատնության հաջորդ օրը: Ինչո՞ւ:
2. Ի՞նչ եզրակացության եկավ Պիղատոսը Հիսուսի հետ զրույցից հետո:
3. Ինչո՞ւ ավելի ուշ նա ստիպված եղավ փոխել իր որոշումը:
4. Ինչպե՞ս Պիղատոսն արտահայտեց իր անհամաձայնությունը Հիսուսին մահվան դատապարտելու որոշման վերաբերյալ:
5. Հիսուս Իր ուսերին տանում էր խաչը: Ինչո՞ւ:

86

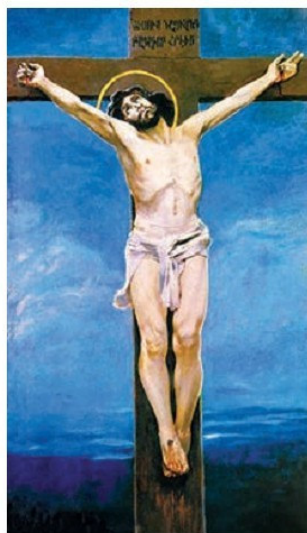
Հ ա ղ ա տ ա ց ն ե ն ք մ ե ղ ք առապաշարը

Ձեռքերը լվանալ, տանել իր խաչը, փշե պսակ, ճանապարհ դեպի Գողգոթա, խաչի ճանապարհ:

Բ առարան

Կուսակալ – կառավարիչ, փոխարքա: Հրեաստանը I դարում Հռոմեական կայսրության մի մասն էր և ենթարկվում էր կայսրի կողմից նշանակված կուսակալին:

Կարմիր վերնազգեստ – ծիրանի: Այսպիսի հագուստ կրում էին թագավորները:

խաչելություն

ԼՐԱՅՈՒՅԻՉ ԱՅՈՒԹ

Հիսուս դատապարտվեց խաչելության: Ինչպես ինացաք, դատապարտյալն ինքը պետք է տաներ իր պատժամիջոցը՝ խաչը: Վերջին շաբաթվա չարչարանքից հետո Հիսուս մարմնով թուլացել էր: Խաչը ծանր էր, տանելը՝ դժվար: Այդ պատճառով զինվորները ճանապարհին բռնեցին Սիմոն Կյուրենացի անունով մի մարդու, որը հանդից տուն էր վերադառնում, և ստիպեցին նրան՝ Հիսուսին օգնելու համար բարձրացնել նրա խաչափայտը:

Գողգոթա

26. ՀԻՍՈՒՄԻ ԹԱՊՈՒՄԱՆ ՈՒ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խաչից իջեցումը

Հիսուսի թաղումը

Հիսուսի խաչելության օրը հրեաները գնացին Պիղատոս Պոնտացու մոտ, որպեսզի խաչվածներին խաչից իջեցնելու թույլտվություն ստանան: Շաբաթ օրը տոնական օր էր, և նրանք չէին ցանկանում, որ այդ օրը խաչի վրա մարդ մնար: Պիղատոսը զինվորներ ուղարկեց Գողգոթա: Նրանք վերադարձան և հայտնեցին, որ Հիսուսն արդեն մահացել է:

Այնուհետև Պիղատոսի մոտ եկավ Հովսեփ անունով մի հարուստ ու անվանի մարդ, որը Հիսուսի հետևորդներից էր, բայց խուսափում էր այդ մասին ասել: Պի-

88

ղատոսը թույլ տվեց նրան Հիսուսի մարմինն իջեցնել խաչից:

Խաչելության վայրից ոչ հեռու մի պարտեզ կար, որտեղ գտնվող ժայռի մեջ նախօրոք Հովսեփը գերեզման էր փորել: Հիսուսի մարմինը դրեցին այդտեղ և քարայրի մուտքը փակեցին մի մեծ քարով:

Նույն օրը հրեաները գնացին Պիղատոսի մոտ և խնդրեցին Հիսուսի գերեզմանի մոտ պահակներ դնել, որպեսզի Քրիստոսի աշակերտները նրա մարմինը չտանեն ու չասեն, թե մեռելներից **հարություն*** առավ: Արտոնություն ստանալուց հետո հրեաները գերեզմանի վրա պահակներ դրեցին:

Հիսուսի հարությունը

Հիսուսի մահվանից երեք օր անց՝ գիշերը, ուժեղ երկրաշարժ եղավ: Մի հրեշտակ իջավ երկնքից ու գլորեց քարայրի մուտքի առջև դրված քարը: Հիսուս Քրիստոս հարություն առավ ու դուրս եկավ քարայրից: Գերեզմանը հսկող զինվորներն այդ տեսնելով, վախից ուշագնաց եղան:

Լուսաբացին Հակոբոս առաքյալի մայր Մարիամը և մի քանի կանայք եկան այն այգին,

Հրեշտակը ավետում է Հիսուսի հարությունը

Նոր ԿԱԿԱՐԱՆ

որտեղ Հիսուսի գերեզմանն էր, որպեսզի խուճկով ու անուշահոտ յուղերով օծեն Նրա մարմինը: Մոտենալով կանայք զարմացած տեսան, որ քարայրի առջև դրված քարը գլորված է, իսկ գերեզմանը դատարկ է: Մինչ նրանք զարմանքով այս ու այն կողմ էին նայում, երևացին երկու հրեշտակ և նրանց հայտնեցին Հիսուս Քրիստոսի հարության մասին: Վախեցած կանայք շտապեցին Քրիստոսի աշակերտներին հայտնելու իրենց տեսած հրաշքի մասին: Աշակերտները շատ ուրախացան իմանալով, որ իրենց սիրելի Ուսուցիչը հարություն է առել:

Հիսուս Քրիստոս հարություն առնելուց հետո 40 օր շրջեց երկրի վրա: Այդ ընթացքում Նա բազմիցս երևաց աշակերտներին: Ձիթենյաց լեռան վրա օրհնելով նրանց՝ Հիսուս պատվիրեց գնալ և տարբեր ազգերի մեջ տարածել Իր պատգամները: Հետո Նա բոլորի աչքի առջև **համբարձվեց*** երկինք, ու ամպը ծածկեց Նրան:

Հիսուսի հարությունը

89

Հիսուս Քրիստոսի համբարձումը

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

Հարցեր և առաջադրանքներ

1. Ո՞վ էր Հովսեփը և ինչո՞ւ էր գնացել Պիղատոսի մոտ:
2. Ինչո՞ւ Հիսուսի գերեզմանի մոտ պահակներ դրվեցին:
3. Ի՞նչ տեղի ունեցավ Քրիստոսի հարության պահին և հաջորդ առավոտյան:
4. Ի՞նչ է մեզ պատմում Նոր Կտակարանը Հիսուսի հարությանը հաջորդած քառասուն օրերի մասին: Ի՞նչ է պատվիրում Քրիստոս Իր աշակերտներին Ձիթենյաց լեռան վրա:

Քառարան

Հարություն առնել – այդպես է կոչվում մահացած մարդու վերակենդանացումը, որը կատարվում է աստվածային զորությամբ:

Համբարձվել – վեր բարձրանալ, վեր ելնել:

90

Լ Ր Ա Յ Ո Ւ Յ Ի Չ Ա Յ Ո Ւ Թ

Գ Ե Ղ Ա Ր Դ

Պիղատոս Պոնտացու հրամանով զինվորները գնացին և տեսան, որ Հիսուսն արդեն մահացել է: Ձինվորներից մեկը դրանում համոզված լինելու համար գեղարդով (նիզակ) խոցեց նրա կողը:

Այդ գեղարդը, ըստ ավանդության, Հայաստան բերվեց և երկար ժամանակ պահվում էր Ս. Էջմիածնում: Հետագայում, երբ սկսվեցին մոնղոլական արշավանքները, գեղարդը տեղափոխվեց մի ապահով վայր՝ Այրիվանք, որը դրանից հետո կոչվեց Գեղարդավանք: Այժմ այդ գեղարդը պահվում է Ս. Էջմիածնի Մայր տաճարի թանգարանում:

Ս. Էջմիածնի թանգարանում պահվող գեղարդը

Բ Ա Ջ Ա Ր Ա Ն

Ագարակ – արտ, դաշտ, բանջարանոց:

Անդամալույծ – հաշմանդամ, շարժվելու կարողությունից զրկված:

Ապառաժ – քարաժայռ, քարքարոտ տեղ:

Ապաշխարել – զղջալ, խոստովանել գործած մեղքերը և բարի գործերով հատուցել:

Առաքյալ – առաքված, ուղարկված: Առաքյալներ անվանվեցին Քրիստոսի 12 աշակերտները, որոնք ուղարկվեցին քարոզելու քրիստոնեությունը:

Աստվածացնել – մեծարել, փառքի ու պատվի արժանացնել, համարել աստված:

Ավետել – բարի լուր հայտնել:

Բարեպաշտ – բարի, ազնիվ, բարի գործեր կատարող մարդ:

Բորոտ – անբուժելի, վարակիչ մաշկային հիվանդությամբ տառապող մարդ:

Գանձանակ – դրամը պահելու տեղ:

Դպիր – հրեական կրոնական օրենքի գիտակ:

Դրախտ – աստվածային պարտեզ, այգի:

Երեսուն արծաթ – ունի «մատնության գին» իմաստը:

Երևանդ – այնտեղ երևաց: Ըստ ավանդության՝ այսպես է առաջացել Երևան քաղաքի անվանումը:

Ջինանշան – պետության, իշխանության խորհրդանիշ:

Ձղջալ – վատ արարքների համար ափսոսալ, փոշմանել, հրաժարվել վատ արարք կատարելուց:

Ջրկանք – տառապանք, նեղություն:

Ընծա – նվեր:

Ընկճվել – վհատվել, հուսահատվել:

Ժառանգության իրավունք – այստեղ նկատի է առնված գահաժառանգությունը, որի համաձայն՝ գահը փոխանցվում էր ժառանգաբար՝ հորից որդուն:

Իջևանատուն – հյուրանոց, պանդոկ, գիշերելու տեղ:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Լայնալիճ – մեծ աղեղ:

Լումա – մանր դրամ:

Խաղողի որթ – խաղողի տունկ, վազ:

Խնկարկել – խունկ ծխեցնել: Խունկը ծառի խեժից պատրաստված անուշահոտ նյութ է, որը օգտագործվում է եկեղեցական արարողությունների ժամանակ:

Խոստովանել – գիտակցել սեփական սխալներն ու անկեղծ պատմել:

Կարմիր վերնազգեստ – ծիրանի: Այսպիսիք կրում էին քազավորները:

Կենաց ծառ – կյանքի ծառ, որի պտուղները, ըստ Աստվածաշնչի, պարգևում են անմահություն:

Կուռք – փայտից, քարից, մետաղից կամ այլ նյութից պատրաստված արձան, որին վերագրվում էր գերբնական կարողություն:

Կուսակալ – կառավարիչ, փոխարքա: Հրեաստանը I դարում Հռոմեական կայսրության մի մասն էր և ենթարկվում էր կայսրի կողմից նշանակված կուսակալին:

Համբարձվել – վեր բարձրանալ, վեր ելնել:

Հարություն առնել – այդպես է կոչվում մահացած մարդու վերակենդանացումը, որը կատարվում է աստվածային զորությամբ:

Հիսուս – թարգմանաբար նշանակում է փրկիչ:

Հյուսն – փայտագործ վարպետ, փայտե իրեր, առարկաներ պատրաստող:

Հուդայի համբույր – Հիսուսին մատնելուց հետո այդ արտահայտությունը ստացել է մատնության, դավաճանության իմաստ:

Մարդահամար – երկրի բնակիչներին հաշվառելու գործողություն:

Մաքսավոր – հարկահավաք:

Մեղք – անթույլատրելի վատ արարք, հանցանք:

Մկրտել – ընկղմել ջրի մեջ, մաքրել մեղքերը, քրիստոնյա դառնալու պարտադիր պայման:

Մոզ – Հին Արևելքում այդպես էին կոչվում իմաստուն ու կրթված մարդիկ, որոնք ուսումնասիրում էին տարբեր գիտություններ և հատկապես աստղագիտություն:

Մոլորյալ – ճիշտ ճանապարհից շեղված:

Մսուր – գոմում այն տեղը, ուր կենդանիների համար խոտ են լցնում:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

Որոմ – ցորենին շատ նման, դառնահամ մոլախոտ:

Պաշտամունք – հարգանք, մեծարանք, հավատ, սեր:

Պատմուճան – թիկնոց, հնում ընդունված սովորությանը այն նվիրում էին նրան, ով պետք է դառնար հայրական տան ավագը և ժառանգորդը:

Պատվիրան – ուսուցում, խորհուրդ, պատգամ, Աստծու կամք, որը պետք է կատարվի:

Պարարտ – բերրի, արգավանդ, հարուստ:

Սատանա – անձնավորված չար ոգի, խարդախ, խաբեբա, խորամանկ:

Սուրբ – Սուրբ անվանում են մաքուր և անբիծ կյանք ապրած քրիստոնյաներին:

Սուրբ Գիրք – Աստվածաշունչը՝ քրիստոնյաների նվիրական, սրբազան գիրքը:

Վատնել – գուր տեղը ծախսել, շռայլել:

Վարդապետ – Աստծու պատվիրանների գիտակ, ուսուցանող, հոգևոր աստիճան:

Վերնատուն – տան, շենքի վերևի հարկում գտնվող սենյակ:

Տապան – նավ:

Տեր – այդպես են անվանում և դիմում Աստծուն:

Ուխտ – պայման, դաշինք, համաձայնություն:

Փարիսեցի – Իսրայելում օրենքի և կրոնական ավանդույթների պահպանությանը նվիրված կրոնավոր:

Քահանայապետ – Հին Հրեաստանում տաճարի քահանաների ղեկավար:

Քառս – անկանոն, անկարգ, խառնակ վիճակ:

Քարոզել – բացատրել և ուսուցանել:

Քրիստոս – թարգմանաբար նշանակում է Օծյալ:

Քրիստոսից առաջ – մեր թվարկությունից առաջ, այսինքն՝ մինչև Քրիստոսի ծնունդը: Գործածական է նաև կարճ ձևը՝ Ք.ա.:

Օրհներգ – օրհնության, գովաբանության երգ, բանաստեղծություն:

Օրենքի ուսուցիչ – Հին Հրեաստանում Աստծո օրենքի և պատվիրանների գիտակ և ուսուցանող:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն 4

ԳԼՈՒԽ ԱՌԱՋԻՆ Աստվածաշունչ մատյան

1. Աստվածաշունչ 6

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ Հին Կտակարան

2. Աշխարհի և մարդու ստեղծումը 9
 3. Նոյը և ջրհեղեղը 12
 4. Արարատ լեռը 15
 5. Բաբելոնի աշտարակաշինությունը 18
 6. Հայաստանն Աստվածաշնչում 21
 7. Աբրահամ և նրա սերունդները 25
 8. Թագավորներ: Բաբելոնյան գերություն 29
 9. Մարգարեների գրքերը 33

ԳԼՈՒԽ ԵՐՐՈՐԴ Նոր Կտակարան

10. Հիսուս Քրիստոսի ծննդյան ավետումը 37
 11. Հիսուս Քրիստոսի ծնունդը 39
 12. Պատանհին տաճարում 43
 13. Հիսուս Քրիստոսի մկրտությունը 46
 14. Հիսուս Քրիստոսի փորձությունները 50
 15. Տասներկու աշակերտների ընտրությունը 54
 16. Հիսուս օգնում է մարդկանց 57
 17. Իմաստուն խորհուրդներ 60
 18. Ամենամեծ նվերը 63
 19. Սերմնացանի առակը 66
 20. Որոմների առակը 70
 21. Ճշմարիտ բարեկամը 72
 22. Մոլորյալ որդու վերադարձը 76
 23. Հիսուսի մուտքը Երուսաղեմ 79
 24. Վերջին ընթրիքը 82
 25. Հիսուս Քրիստոսի խաչելությունը 85
 26. Հիսուսի թաղումն ու հարությունը 88

Բառարան 91

ՎԱՐԴԱՆ ԵՊՍ. ՆԱՎԱՍԱՐԴՅԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ՂԱՆԴԻԼՅԱՆ,
ԱՇՈՏ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆ, ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՐՍԱՄՅԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

5-րդ ԴԱՍԱՐԱՆ

ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Պատվավոր հեղինակներ՝

Պ. Հ. Հովհաննիսյան

*պատմական գիտությունների
թեկնածու, պրոֆեսոր*

Ա. Վ. Գյուլբուրդյան

պատմաբան, պատմության ուսուցիչ

Լեզվական խմբագիր՝
Սրբագրիչ՝
Տեխնիկական խմբագիր՝
Համակարգչային շարվածքը՝

Ա. Ոսկանյան
Ա. Պապյան
Մ. Պետրոսյան
Հ. Հովհաննիսյանի
Ա. Միրզաթունյանի

Պատվեր՝ 1033: Տպաքանակ՝ 39026:
Թուղթը՝ օֆսեթ: Չափսը՝ 70x100/16: 6 տպ. մամուլ:
Տառատեսակը՝ Arial Armenian, ArTarumianMatenagir:

Տպագրված է «Տիգրան Մեծ» հրատարակչություն ՓԲԸ տպարանում

